

**Theophili Banosii censura orthodoxa in excommunicationem
Sixti V PP. contra Henricum Borbonium, nunc Galliae &
Nauarrae regem Christianissimum: : Jnnouata et aucta
prooemio, quo subducuntur argumenta eorum, qui contra
praedictum Regem arma sumpserunt.**

<https://hdl.handle.net/1874/431503>

8 THEOPHILI BANOSII
CENSURA OR- 2
THODOXA IN EXCOM-
MUNICATIONEM SIXTI V. PP.

contra Henricum Borbonium, nunc
Galliæ & Nauarræ Regem Chri-
stianissimum:

INNOVATA ET AVCTA
P. R O Æ M I O, QVO SVBDV CVN-
*tur argumenta eorum, qui contra pradi-
ctum Regem arma sumpse-
runt.*

FRANCOFVRTI
Apud Ioannem Wechelun,

Anno clō. lō. xcii.

INSTITUTIONEM SEXTI
 LIBRI
 IN EXOM
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM

INSTITUTIONEM ET
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM

INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM
 INSTITUTIONEM

PROOEMIUM, QVO
SUBDVNTVR ARGV-
MENTA EORVM, QUI CONTRA
HENRICVM IV. GALLIÆ ET Na-
uarræ Regem Christianissimum, arma
sumpserunt.

DE *XPOSVI* libro superiorirationes, qui-
bus adductus innouavi Censuram Ortho-
doxam, ante sex annos a me editam, in Ex-
communicationem Sixti V. cui vt adde-
rem hoc proœmium, impulerunt Grego-
rij XIV. literæ Monitoriales, quibus asserit Regem Na-
uarræ, vi prædictæ Excommunicationis, successione Re-
gni Galliæ abdicatum esse, ac proceres, nobiles, & omnes Ec-
clesiasticos subditosq; adhortatur sub pœna interdicti, vt eũ
deserant, & armis aggrediantur. Etenim nouum non est,
successores Iulii II. cum inutiles sunt clauis Petri, gladium
exercere, & per fas & nefas regna transferre. Joannes
Nauarræ huius proauus, quod Ludouici XII. partes
tueretur, à Papa Julio proscriptus fuit, & regno ab Hispano
spoliatus: sic hodie coniurati prætextu Sixtiniæ proscri-
ptionis regnum Galliæ ad Henricum IV. hæredem legiti-
mum pertinens, auro & exercitu Hispanico inuadunt. De
facto constat; sed an iure id fiat, breuiter dicam.

l. 1. & 8. §. 1.
Codic. de
summa tri-
nitate & fi-
de Cath.

lib. De pra-
script.

Excommunicatum aiunt Henricum Borbonium, quod
hæreticus, fautor hæreticorum, & Ecclesiæ Romanæ
hostis sit acerrimus; & inde concludunt, omni præfectura,
successione & dignitate cecidisse. At hi in iure hæretici
desiniuntur, qui contra Apostolicam disciplinam & Euan-
gelicam doctrinam, Patris, Filii, & Spiritus sancti unam
deitatem sub pari Maiestate & pia Trinitate non credunt;
quique infideles & alieni, sanctæ Dei Catholica, atque A-
postolicæ Ecclesiæ contradicere Judaice aut apostatice au-
dent. His addendum est Tertulliani testimonium, qui eos
vocat hæreticos, qui pertinaci spiritu & opinione singulari
dogma aliquod tuentur. Verum confessio fidei, edita ab
Henrico IV. Galliæ & Navarræ Rege, testatur illum cre-
dere in sacram Scripturam veteri nouoq; testamento com-
prehensam; item symbolum fidei ab Ecclesiâ Catholica in-
stitutum amplecti, doctrinam hæreticorum in quatuor pri-
mis Conciliis œcumenicis damnatam, detestari, disciplinam
ab Apostolis & Ecclesiâ primitiua usurpatam non reiicere:
deniq; postulare ab iis, qui crimen hæresis ei obiciunt, ut de
ea ex Dei verbo testimonia proferant in concilio legitimo,
cui se subiicit. Ex quibus nemo sanæ mentis iudicabit, eum
hæreticum dici, vel damnari posse, nisi prius de hæresi, &
eius assertione pertinaci in concilio legitimo conuincatur.
Deinde compertum est omnibus, non paucos extitisse proce-
res in Europa Christianos, qui antequam Rex Navarræ in
rerum natura esset, reformationem Religionis amplexi sunt,
& de ea Pontificem Romanum reum peregerunt: integra
regna ab eo defecerunt, & omnes idololatriam & tyranni-
dem

dem quam in Ecclesia & Republica exercet, abominantur. Non ergo schismatis auctor est Nauarranus, qui Religionem quam profitetur, hausit cum lacte nutricis, & in ea altus educatusq; est: illud potius adscribendum Episcopis Romanis, quibus religio semper fuit, controuersias de Religione, prodicione & cruentissimo bello, non verbo Dei, & charitate disceptare. Præpostere nimium, & insipienter. Omnia, ait ille, prius experiri quam armis sapientem decet. Bellum enim nunquam mouendum, quamdiu paci locus aliquis conceditur; omnisq; pax bello ciuili cum ciuibus utilior est. Quæ in Ecclesia Dei in primis obseruanda sunt; in qua mansuetudine, more primorum Christianorum, non feritate agendum est. Quod si benigno colloquio desiniri non possunt controuersie & uniuersales reddantur, earum decisio ad Concilium generale referenda est; interea pax utrinque colenda. Id agnovit Nicolaus primus, qui in epistola ad Michaelem imperatorem prudenter distinguit inter res Ecclesiasticas, quæ in synodis pertractantur inter rectores Ecclesie, & eas quæ ad fidem pertinent. Quæ, inquit, uniuersalis est, & omnium communis, ac non solum ad Ecclesiasticos, sed ad omnes omnino, & præsertim Reges pertinet Christianos. Quam ob rem cum ab annis plus quam septuaginta disceptetur uniuersaliter de præcipuis fidei & disciplina ad salutem necessaria articulis inter Papam, & Religionis reformanda studiosos, eosq; Reges, Principes, politarchas, virosque pietate & doctrina præstantes; Concilio generali, libero & sancto opus fuit, in quo caput & membra ex canone verbi Dei reformarentur. Nam quod

ad Concilium Tridentinum attinet, in eo auditi nõ fuerunt, qui à Papa hæretici dicuntur, & de causa controuersa actum & iudicatum fuit ab illis qui Rei, non iudices, citantur. Neq; valde laborandum nobis est in confutatione huius Concilii, quod Carolus IX. Gallia Rex, reuocatis legatis, exceptionib. validissimis, ut iniustum ac nullum labefactauit, supremaq; Curia Parisiensis palam repudiavit. Temeraria igitur & iniqua fuit Sixti Excommunicatio, qui durante lite, & schismate vniuersali indies crescente, fulminatus sit in principem singularem, cuius causa infinitis est communis. Etenim posito, & tamen non concesso, Sixtum iudicem fuisse competentem controuersia, quæ de Religione agitur; attamen vana & irrita fuit sententia excommunicationis, quam contra Catholicam doctrinam temere protulit. Primum testem huius rei profero D. Augustinum aduersus Donatistas, & contra epist. Parmen. Quando, inquit, populus communi morbo laborat, ab Excommunicatione supersedendum est; & cum aliquis ex fratrib. in Ecclesia constitutus in aliquo peccato fuerit reprehensus, vt Anathemate dignus habeatur; fiat hoc vbi periculum schismatis nullum est. Hanc D. Augustini sententiam refert c. cum quisq; 23. quæst. 3. Nam cum excommunicatio instituta sit præcipue in hunc finem, vt per eam peccator emendetur; si is per excommunicationem induretur & defensores nanciscatur per quos schisma contingere possit, pessime peccatoris & Ecclesie saluti consulitur, si per Excommunicationem procedatur. Idem affirmant, Iason & Ioannes Lupi Doctores iuris celeberrimi, & disertis verbis docens

I. quod iur-
sit D. de re
iudica. in c.
per vestras
§. 18.

P R O Æ M I V M.

docent, Excommunicationem in eum non esse ferendam quem suspicamur minime propter eam cessaturum à contumacia: idque Catholica respicientia. Deniq; Thomas in 4. dist. 18. articulo ultimo, sub quæst. 2. asserit: Quod si excommunicatio videatur inutilis futura ei quem excommunicare tentamus, supersedendum omnino esse à tali censura: tuncq; blandis admonitionibus eliciendum esse peccatorem ad pœnitentiam, non modis asperis irritadum, ut asperior reddatur. Itaque ex supradictis Catholicorum doctorum testimoniis constat, Sixti, excommunicationem in Regem Nauarranum, quem Relapsum & hæreticum deploratissimum nominant coniurati, Catholicam non fuisse, nec orthodoxam.

Ceterum refutationem non meretur quod obtendunt, Henricum Borbonium (sic enim Regem suum nominant) fautorem esse hæreticorum, & Ecclesiæ Romanæ hostem accerrimum. Etenim PP. à multis seculis eos omnes hæreticos esse dixit, qui sibi non obtemperarunt, vel qui Hierarchie tyrannidem, & Ecclesiæ Romanæ deformationem sunt detestati. Anno 713. Philippicus Imperator hæreticus dictus fuit, quod ex mādato Dei idōla ē templis sustulisset. Leo III. Imperator paucis post annis eadem de causa hæreticus & Iconomachus vocatus. Henricus IV. Imperator, quod inuestituram Episcopatum Germaniæ Papæ indulgere recusaret, hæresis nota inustus fuit. Fridericus II. quod PP. equum ascendenti strepam à latere insueto tenuisset, & tyrannidi Romanæ restitisset, hæreticus fuit proclamatus. A Bonifacio VIII. Philippus IV. Rex Galliæ ut hæreticus damnatus, quod ad bellum transmarinum

non proficisceretur. Carolus VI. eiusdem regni princeps, heresis crimine notatus fuit, quod Martino V. PP. tributum Ecclesie Gallicis imperanti denegauerit. Ludovicus XII. pater populi à Gallis cognominatus, ab Italie hereticus dictus fuit, quod Julio II. bellatori cedere noluerit. Henricus III. qui ad extremum usque spiritum in fide Romana perseverauit, nihilominus hæreticus, hæreticorum dux, Ecclesie Romanæ hostis à coniuratis dicitur, quod Religioni pacem, Reipublicæ securitatem, sublatis perturbatoribus, tandem statuere conaretur.

At hostis Ecclesie is est, quem bellum, quem discordia, quem cades ciuium, quem proscriptiones delectant. Ecquis vero in Gallia bellum ciuile excitauit? quis publicas leges fregit? quis vastitatem urbibus, depopulationem agris ab annis triginta intulit? Paucis dicam, & exordiar ab illis quibus interfui, vel à fide dignis accepi, qui rebus gestis interfuerunt. Post obitum Francisci II. conuenerunt Comitia regni generalia apud S. Germanum, à quibus solemne Edictum, quod vulgo lanu. ii dicitur, constitutum fuit, quo utriusque Religionis Catholice Romanæ, & pratensa Reformatæ exercitium liberum & securum decernebatur. Id senatus consulto omnium supremarum Regni Curiarum comprobatum, & ubique executioni demandatum: sicque lux salutaris Ecclesiam, & tranquillitas monarchiam Gallie illustrare incipit. Sed eam ferre non potuerunt Alastores Triumuiros, qui ab iisdem Comitibus, ad Pontosiam habitis, repetundarum rei indicati fuerant. Hi ut *φιλάρχας* suam ruerentur, & de rationibus reddendis iudicium eluderent,

Rempu-

Rempublicam prætextu Religionis perturbare constitue-
 runt. Primus igitur inter illos seditionem exorsus est à stra-
 ge Vasiacena, in qua non mediocrem numerum piorum, ver-
 bi Dei audiendi causa congregatorum, nullo sexus, ætatis,
 conditionis ve discrimine habito, per insidias adortus, inter-
 necioni dedit: deinde Carolum I X. tunc puerum, Fontebel-
 laqueo inuitum, & lachrimis dolorem suum testantem, Me-
 lunum vsque deduxit. Alter Parisiis conuentus piorum, qui
 in suburbis frequentissimi celebrabantur, seditione popula-
 ri, gladio, igne, perturbauit, cæcidit, combussit. Hinc sub-
 secutum bellum ciuile cruentissimum, & prælium ad Dru-
 das commissum, in quo Mommorancius captus, Santandrea-
 nus Mareſchallus interfectus, & paulo post Guisius in obsi-
 dione Aurelianensi occisus est. Sublatis igitur, vel captis
 belli auctoribus, pax Ecclesia, & regno tranquillitas restitu-
 ta est, cuius beneficio nobilitas, diuersis studiis depositis, mā-
 ſuetudine coalescebat; plebs post grauissimas calamitates mi-
 litari insolentia exonerata, sudore partis fruebatur, offensio-
 nes belli utrinque deponebantur, iustitia pristinum decus re-
 colligebat; Pietas & Religio, quæ belli tempore incultæ ia-
 cuerant, colebantur. Accidit vero ut in sanctiori Regis
 concilio, ex procerum nonnullorum placito decretum fuerit
 lustrum regni uniuersale, quod Rex comitatus regina ma-
 tre, & primariis consiliariis, obiret, in hunc finem, ut subdi-
 ti Regis sui facie recrearentur, & eiusdem præsentia in pa-
 ce continerentur. Verum cum Aquas augustas aula regia
 peruenisset, in finibus Hispaniæ sitas, Philippus Rex missis
 legatis, de fœdere sacro cum Regina matre & aliis proceri-

bas transegit, cuius hoc fuit caput præcipuum, nullum concedere locum Religioni quam vocant Nouæ, nec in Belgio nec Gallia. Itaq; Dux Albanus in Belgium delegatur, ut ferro & igne hæreticos à Papa iudicatos, & eorum fautores perdat: eodẽ tempore conscribuntur copia militares in multis Gallia locis, in quam etiã penetrarunt Heluetiorũ millia quatuor, clam à confederatis conducta. Vocantur in aulam princeps Condaus, & alii proceres purioris Religionis studiosi: Illi ab amicis præmoniti sibi cauent, & statuunt libellum supplicem offerre Regi, ut iuberet Heluetios & Gallos milites domum se recipere; Galliam in pace uiuentem, & à nullo hoste infestam, illis perturbari. Itaq; Codaus, Admiralius, & alii præcipua nobilitatis viri, cum trecentis equitibus Meldas cogitãt: in qua ciuitate, statuerant regẽ opperiri ex Picardia Lutetiam redeuntem. Rex certior factus de illorum aduẽtu, qui iam Meldas peruenerat, per Marechallum Mommorancium præmonet Condaum, ut se cum suis Lutetia sistat. Is nihilominus susceptum iter Meldense persequitur, & incidit in Heluetios militari modo incedentes, in quorum medio Rex cum equitatu Gallorum armatorum valido, Lutetiam versus admodum festinanter progrediebatur. Condaus petit sibi dari veniam salutandi Regem; sed hastis & tormentis Heluetiorum pulsus, Sandenisium se recepit: hincq; exortum aliud bellum, quod à mense Augusti anno 66. usque ad mensem Martium subsequenter, continuis datis & acceptis cladibus, miseram Galliam exhaustit. Sed cum coniurati Condaum, Germanici exercitus viribus auctum, inexpugnabilem animaduertissent, insidioso pacis tractatu tollere

tollere è medio satius esse duxerunt Euangelicos, quam bello periculoso cum illis decertare. Tertium igitur Edictum pacificationis prope Autricum oppidum, quod Condaus graui obsidione premebat, utrinque solemniter iuramento adhibito, concluditur. Princeps Condaus, Admiralius & alii, dimissis copiis domesticis & Germanicis, domum se receperunt; quæ vix ad Rhenum peruenerant, cum à coniuratis collocantur firma presidia in transitu fluuiorum, prædictosque proceres in arcibus suis, cum domesticis tantum agentes intercipere conantur. Illi, vxoribus & liberis magna festinatione ex arcibus eductis, vado periculosissimo Ligerim flumen virgula diuina traiecerunt, & incolumes, sicut aues erepta è laqueo venantium, Rupellam peruenerunt. Tertium igitur bellum recrudit, prioribus ut magis diuturnum, sic cladibus funestissimum. Redeunt ad ingenium coniurati, & de pace tractant, quam maiori, quam antea solennitate, iurarunt omnes. Rex Admiralium in aulam vocat, qui etsi periculum sibi imminens probe intelligeret, tamen Deo & conscientia testimonio confusus, sistit se cum paucis amicis. Excipitur à Rege & coniuratis omnibus regiè, & aulicè. Sed cum ille aulicis honoribus parum fidei adhiberet, & more icli piscatoris saperet, veniamq; discedendi peteret, obtinuit quidem, sed hac lege, ut vocatus iterum se sisteret. Antequam discederet, Rex & Regina mater, semotis arbitris, agunt cum eo de matrimonio inter Margaretam Regis sororem, & Henricum adolescentem, Joannæ Nauarrænae filium: matrem sapius fuisse interpellatam de hoc negotio, sed moras necere parum gratas:

matrimonium hoc Regem in primis ambire, ut sit vinculum pacis publicæ: in eo promouendo Admiraliū multum posse: eius fidem & beneuolentiam implorare. Ille respondet, se Regi ministrum fore fidelissimum, si quid posset; sed Reginam Nauarræ sepe dixisse, se non posse tam cito cogitare de nuptiis filii, qui annum vix attigisset 18. Cum igitur hac fallacia ad decipiendum Admiraliū coniu-ratis idonea sola non videretur, aliam produxerunt, quam ex eius ore fabricarunt. Dixerat sepe in Concilio sanctiori, Regem Hispaniæ per suos emissarios pacem Galliæ interturbare; & certis documentis id verum esse probauerat. Rex igitur à coniu-ratis probe instructus ad fallendum, clam Admiraliū ad se vocat, graui-terque conqueritur de Guisiorum gente, quæ Concilii sanctioris sententias Hispaniæ Regis legato communicaret, quosque inhiare Diademati Galliæ ex multis actionibus deprehenderit. Cupere se cum Ludouico Nassouio Auraniū Principis fratre, agere de medijs, quibus ab Hispano repeti possint Comitatus Flandriæ & alia, quæ iure ad regnum Galliæ pertinent: denique iubet ut quamprimum fieri possit, Ludouicus clam, mutato nomine & veste, in aulam veniat. Venit is hortatu Admiralii, & cum Carolo agit, qui statim ei pecuniam subministrat, & edicit Admirali-lio ut tanquã legatus copias equestres & pedestres conscribat, quas mittat in Belgium. Ut vero omnem amoueret sus-
 picionem, diploma, (literas patentes Galli vocant) Ad-
 miralio dat, quibus exponebantur causæ propter quas Hi-
 spano bellum inferret, eaque omnia media ei administrari à
 quæstoribus iubet, quæ ad bellum gerendum sunt idonea Re-
 clamant

clamant Regina mater ac Lotharingi, & inprimis legatus Hispania, grauesq; querimonias mouet, quod Regi & domino suo, affini & amico, bellum absq; fetiali denūciaretur. Interim Regina Nauarra Lutetiā venit, ut ea pararet quae ad filii nuptias celebrādas necessaria erant; sed paulo post veneno, ut constans est fama, sublata fuit è medio. Quidquid sit, Carolus urget ut promissum matrimonium perficiatur, & Henricum adolescentē morte matris Regem Nauarra, ad se vocat. Venit is Condeo, Admiratio & praecipua nobilitatis viris, comitatus, & celebrantur nuptiae. Quid 24 Augusti 1572. à coniuratis contra fidem datam perpetratū sit, notum est omnib. quo die, inaudito scelere & immani facinore, omnium barbarorum crudelitas & perfidia victa & superata est. Euasit singulari Dei prouidentia ex illa carnificina Rex Nauarranus, & paucis post annis liberatus aulā, in ditiones suas se recepit, nec se immiscuit bello, quod dux Alenconius boni (ut ipse praese ferebat) publici causa mouit in Guisios, bellorum ciuiliū auctores. Pacato bello Alenconico, renouatū est foedus inter coniuratos execrabile, in quo conceptis verbis deuouent se aeterna maledictioni, & ignominia perpetua, nisi haereticos omnes citra ullam exceptionē, acceptionemq; personarū, nullo habito respectu cognationis, affinitatis, proximitatis, consanguinitatis, fraternitatis, ad exterminationē usque persequantur. Adhac vniuersa regia stirpi interitum decernunt. Extant in huius rei fidem tabulae aduocati Dauidis, quas coniurati ad hunc usque diē non infirmarunt. Ex hac ergo scaturigine manauit bellū ciuile, anno 77. quod institutum fuit in caput Nauarrani & sociorū, qui illud tanta

*animi magnitudine propugnarunt, & summa iustitia admi-
 nistrarunt in locis bello durante occupatis, ut ipsi Catholici
 facti sint, se templis, cōiugibus, liberis, tectis, bonis, pari liber-
 tate sub Nauarrano usos belli, qua pacis tempore utebātur.
 Vbi vero concessa fuit pax, & quidē illa non sine multis prae-
 scriptionibus, ratione habita prioris Edicti, statim Rex Na-
 uarran^o arma deposuit, ne afflictus populus, belli protractio-
 ne, grauiori calamitate afficeretur, multoq; antiquius ei fuit
 coniuratorum insidiis caput exponere, quam cum populi da-
 mno bellum ducere. Insigne vero documentum editum est à
 coniuratis, quo docuerunt, satis animi sui sensum & scopum.
 Nam curarunt typis mādari librum Genealogiae suae, quam
 repetūt à Carolo Lotharingo, proximioe herede stirpis Ca-
 roli Magni, cui à Capeto regnum per vim & iniuriam ad-
 emptum esse affirmāt. Hac libri editione Henricus III. gra-
 uiter fuit in illos cōmotus, persensitq; post mortem Alenco-
 nii fratris, quae accidit MDLXXXIV. Guisios non religio-
 nem, sed regionē affectare. Itaq; ab eo tempore benignior fuit
 erga Nauarranum affinem, & heredem proximioe. Quae
 res cōiuratos male habuit, qui aperto tunc Marte Catalau-
 num, Rhemos, Tullum, Andegauum, Nannetes, Diuionem,
 Massiliam, & multas alias regni ciuitates vi, & insidiis ca-
 piunt: Rex Henricus exercitum in eos parat potentissimum,
 cumq; res ad praeliū prope Lutetiam spectare videretur, con-
 iurati reconciliantur, Reginae matris intercessione, & tota
 belli moles in Nauarranum & socios retorquetur, in quo edi-
 ta sunt à coniuratis immanitatis & scelerum exempla infini-
 ta. Non dilatabo orationem meam. Etenim posset esse infini-
 ta, si ea*

P R O Æ M I V M.

ea, si ea quæ ab anno 85. ad hunc usque diem perpetrata sunt, commemorarem: satis sit memoriâ reficere parricidii commissi in persona Henrici III. quem coniurati manu monachi hypocrita interfici curarunt. Quamobrem ex iis quæ dicta sunt, quilibet iudicare potest, an Nauarrænus, an coniurati, Ecclesia & Republica hostes sint habendi.

Excipiunt adhuc, & bellum contra Nauarrænum asserunt religiosum, necessarium & salutare. Religiosum definiunt, quo Ecclesia Romana propagatur, & hereticorû impugnatur. Possem contra multa regerere, sed λογισμῶν ἕνεκα non amo: quæstionem persequare, & supradietæ definitioni oppono Lactantii testimonium, qui libro Institutionum confutat eos qui Religionem armis promoueri vel destrui posse existimant: Quia (inquit) vi nihil quidquam obtinent, quod Dei Religio eo augetur quo premitur, potius agant oratione & exhortatione. Episcopi & Presbyteri religionum suarû ad conciones & disputationes suas nos vocent, exhortenturq;, &c. Postea subiungit: Vim adhibere non est opus. Religio. n. cogi non potest; verbis agendû potius quam verberibus, vt ei voluntas adhæreat: Religio tuenda est nō occidendo, sed mortem patiēdo; non crudelitate, sed patientia; nō scelere, sed fide. Quid, quæso, dici potuit ad quæstionem dissoluēdam aptius, vel ad coniuratorum facinus damnandum accommodatius? qui cum fistibus & armis cultus idololatricos tuentur; & gladio, non Dei verbo, controuersias de Religione disceptant. At nō ita Ecclesia primitiua. Etenim illa præconio verbi Dei per orbē vniuersum constituta, fide, constantia, virtute, & patientia

Lactantius
lib. 5. c. 20.

hostes vicit, errorem impiorum utilem sibi fecit, ut eos emē-
daret, gentib. vsa est ad opus Domini perficiendum, hareticis ad ynceram doctrinā probandum, schismaticis ad statum suum stabiliendum, quosdā alliciendo, recolligendo, reuocando, instituendo, reformando, contumaces excludendo, non manu armata, sed veritate & iustitia. Quid Apostoli, quib. pugnarunt armis, aut pugnandum esse docuerunt? Assumere galeam salutis, gladium spiritus, quod est verbum Dei, exercere, induere lorica m iustitiæ, scutum fidei capere, in quo omnium tela hostium extinguantur, charitate, gaudio, pace, patientia, cum hostibus agere & decertare, panoplia est veri Christiani: contra Ethnici, idōla colere, veneficiis, bellis, seditionibus, & similibus pugnare, armatura perfecta est. Equidē posteritas detestabitur Gregorii XIV. immane facinus, qui equitatum & peditatum numerosum misit in Galliam, contra Regem, sub auspiciis consanguinei: protestatus q; est, si per valetudinem licuisset, se ad bellum profecturum. Monstrum certe pontificis, & legibus canonicis abominabile! Si quis, ait c. 3. dist. 37. vult pontifex non tam vocabulo esse quā merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid .n. dicitur de eis? quod nō discedunt è tabernaculis Domini. Quod autē eius opus erat? vt aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hęc sunt duo pontificis opera, vt aut à Deo discat, legēdo scripturas diuinas, & sapius meditando, aut populum doceat, sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, & humano sensu, sed quæ Spiritus sanctus docet. Est & aliud opus quod facit Moyses; ad bella nō vadit, non pugnat

Canonica
descriptio
veri ponti-
ficis.

gnat contra inimicos, sed orat cōtra hostes inuisibiles, qui sunt daemones impugnantes eos, qui volunt pie vivere in Christo. *Hæc canonica descriptio veri Episcopi Hieronymi est, ex qua discant coniurati quid de Gregorio XIV. & similibus PP. sit iudicandum. Enimvero si serio putant Henricum IV. Gallia regem hæreticum esse, cur nō docent hæresim ex verbo Dei? At quomodo docerent quod nūquam didicerunt? Et qua ratione addiscerent, cum non in tabernaculo Domini, sed palatio idōli perpetuo versentur? Quale vero est PP. opus? scripturas legere, meditari, orare indefinenter pro populo? Minime gentium. Simoniam exercere sacrorum, res civiles & polemicas assidue tractare, voluptatib. indulgere, bella civilia exercere: hoc opus, hic labor est pontificis. Et in quos? nō Amalechitas, vel Turcas, Christianam Ecclesiam infestantes, sed Christianos pios, & pie viuentes. Equidem si ij qui Euangelici in Gallia dicuntur, Catholicos Romanos bello peterent, bello defensiuo iure repellerentur. Sed ab Henrico Nauarrano experientia docuit nihil tale esse metuendum; nouissime vero declaratus Rex Gallia, solemnini iuramento stipulatus est, se nihil in religione Catholica Apostolica Romana immutaturum, nisi ex Concilii legitimi, vel ordinū Gallia iudicio. Metus igitur coniuratorum Panicus est, & manet à fidei incertitudine. Cur sanctum illum cōfessum, ad quem Rex & sui omnes se referunt, repudiant? Si Ecclesie Romana Deū auctorem esse serio credunt, cur non eiusdem protectorem? si protectorem, cur non cum Abrahamo dicunt, Dominus prouidebit. At, ut ait ille:*

Parcus Deorum cultor & infrequens
Infanientis dum sapientie

Consultus erro. Nunc retrorsum
 Vela dare, atque iterare cursus
 Cogor relictos,

Athei certe est semper metucere, & hominis inconstantis suspitionem metus frustra inferre. Venio ad secundam exceptionem, qua dicunt bellum sacrum, bellum esse necessarium. Necessarium certe esset, si esset defensuum: sed hoc non esse constat; sequitur illud non esse. Imo, inquirunt, necessarium est ex eo, quod incōpatibile sit diuersæ Religionis exercitium in una & eadem monarchia, quæ mutationē semper experitur in rebus politicis, cum Ecclesiastica mutatur. Respondeo, non agi inter Christianos de mutatione, sed de reformatione Religionis. Omnes enim fatemur, unum Deum, & quem misit Iesum Christum, Symbolum fidei uno cōsensu omnes amplectimur, nemoq; est, qui Mahometis, Iudæorum, aut Ethnicorum blasphemiam & superstitionem non detestetur. Agitur ergo de toleranda religione, donec communi consensu reformatio fiat. Augusti Imperatoris atate, ut Dion narrat, de hac questione disceptatum fuit inter Agrippā & Maccinatē: hic nullum cōcedebat locum in imperio iis, qui diuersam à recepto cultu religionem sectarentur, quod sæpius acciderit homines sceleratos, prætextu Religionis, res novas & periculosas moliri; ille cōtra disserebat, nimia crudelitate eos peccare, qui homines impediunt Deo inservire, contra leges politicas non offendentes. Ego, saluo meliori iudicio, unitatem in Religione, vinculum humana societatis arctissimum esse iudico, nihilq; amabilius aut optabilius contingere posse, quam idem in religione sentire: hancq; concordiam quærendam & recuperandam, cum est amissa, modis à Deo præscriptis. Verum

rum opinio quæ in vulgus sparsa est; tolerabile nō esse in eodē
 statu diuersæ Religionis exercitium, ratione, exemplo, & re
 iudicata refellitur. Placet imprimis constitutio Arcadii &
 Honorii Imperatoris: Christianis, inquit, qui vere sunt,
 vel esse dicuntur, specialiter demandamus, vt Iudæis &
 Paganis quiete degentib. nihilq; tentantibus turbulen-
 tū, legibusq; contrariū, non audeant manus inferre, re-
 ligionis auctoritate abusi. Nā si cōtra SECVROS fuerint
 violenti, vel eorum bona diripuerint, non ea solum quæ
 abstulerunt, sed cōiuncti in duplum, quæ rapuerint, resti-
 tuere cōpellentur. Hac cōstitutio, Agrippæ & Macenatis
 sententias inter se pugnantes, re ipsa conciliat. Vt. n. Iudæis,
 & Ethnicis leges violantib. politicas, nullā in imperio secu-
 ritatem pollicetur, sic quiete degentib. securitatem cōstituit.
 Enimvero si ea quæ de hac quæstione obseruata sunt in preci-
 piis imperiis, obiter recordari libeat, olim reges Babyloniæ
 tentarunt armis eradicare Religionem, quam Deus in populo
 Israelitico plantauerat, quod ea Chaldaorum institutis con-
 traria esset: sed dū illi Iudæos captiuos vsu religionis spoliant,
 Persarum duces Regnū Babylonicū inuadunt, & ad se transf-
 ferunt; sicq; illi qui calum oppugnabant, terra spoliantur. At
 Persarum reges Religionis exercitiū non modo Iudæis indul-
 serunt, sed edicto sanxerunt vt templum Hierosolymitanum
 cum tota nomothesia instauraretur. Idem præstiterunt Ptole-
 mæus Philadelphus, & Nicanor Græcorum duces, non quod
 religionē Iudæorum amarent, sed quod religio illis esset, vim
 consciētis inferre aut dominari. Pompeius, vt ait Tertullia-
 nus, victis Iudæis & captis Hierosolymis, ex teplo nihil atti-

l. 6. Cod. de
 paga. & sa-
 cri f.

Tertull. in
 Apologet.

Cicero in
oratione
pro L. Flac-
co.

git, aut religionē immutauit. Qua de re dignum est Oratoris testimonium: Sua, inquit, cuiq; ciuitati religio est, nostra nobis. Stantib. Hierosolymis, pacatisq; Iudæis, tamen istorum religio sacrorū à splendore huius imperii, grauitate nominis nostri, maiorū institutis abhorrebat, &c. At nihilominus Iudæis seruata est sua Religio, & Senatus cōsulto postea sancita regnāte Augusto Casare. In imperio Turcarum, Christianis libera Religionis professio conceditur, nō quod Christum amēt, sed quia instinctu quodā sentiunt; Fidē Religionis persuadendā esse, non cogendam. Vt. n. ad Christi professionē cogi nollent: sic ad Mahometis cultum Christianos cogere iniquum esse existimāt. Etenim notabile est, quod legitur de Alexandro Seuero Imperatore, Christiana Religionis hoste: accusati apud eum sunt Christiani de vi publica, quod popinam inuasissent, in qua Christiana religionis ministerium exercebant. Præstat, respondit Alexander, Deū in illo loco adorare, quacumq; ratione id fiat, quā crapulæ & ebrietati operā dare. Locum igitur occupatum concessit Christianis ad Religionis publicæ exercitium. Quid ad hæc dicturi sunt coniurati: Ethnici Religionem Iudaicā & Christianā sacrificiis suis omnino repugnantē tolerarūt, Christiani Christianos in quibusdā articulis inter se dissidentes, in regno non ferent: imo tolerarunt, & adhuc ferunt, summo cum Ecclesie Christiana Reipublicæq; bono. Carolus V. Imperator, Pōtificis Romani impulsu, Protestantib. Germaniæ grauisimum bellum intulit, multos afflixit, & religionē ad tempus perturbauit: sed cum animaduertisset armis expugnari non posse, pio & prudenti consilio libertatē Religionis edicto sanciuit, cuius beneficio imperio dignitas, Ecclesie trāquilli-

tas restituta est. Comititia regni Gallia, ut dixi, religionis libertatem eandem constituerunt, multis de causis. Nam ut in morbis corporis, sic in animi vitis remedia quæ sanant, non quæ exasperat, sunt adhibenda; præstatq; homines in officio pietatis & honestatis publico exercitio continere, quam cõventiculis fenestrã aperire, quib. proteruita & falsa doctrina plerumq; fouentur. Adde quod diuersitas in Religione malũ videtur hoc nostro seculo necessariũ, quod tolerandum sit, donec Dei beneficio pax & concordia constituatur. Quod vnusquisq; pius exoptare, & summis assidue precib. à Deo petere, charitatisq; erga proximũ officiis persequi tenetur. Neq; est quod coniuurati respondeant, politicorum hanc esse sententiã, sed Pontifices Romanos aliter sentire. Cur n. Iudais Christum detestantib. Synagogas Romæ permittunt? Cur ibidem Græcis à Romana Ecclesia dissidentib. ritũ suorum vsũ cõcedunt? an quia (ut quidã olim Papæ) doctrinã Christi fabulã esse credunt? & illis tantum Religionis libertatẽ indulgent, quos pecunia emungunt? Qui vero ferre potest PP. Græcos, qui illum aperte insiciãtur vniuersalẽ Episcopũ esse, qui Misiam sacrificium expiatoriũ esse pro viuis & mortuis constanter negant, qui in fide Trinitatis cum Ecclesia Romana non congruunt? Ex quib. concludo, falsam esse coniuuratorum opinionem, quæ nõ tantum ipsa ratione & politia, quæ in præcipuis imperiis ab omni memoria viguit, sed PP. etiã factõ cõfutatur. Superest vt breuiter dicam, an bellum coniuuratorum sit salutare. Salutare id esse definitur, quod salutem & consolationẽ adfert: sed bellum neq; salutem, neq; consolationẽ adfert hominib. sequitur nõ esse salutare. Scriptura sacra illud vocat vocabulo Hebræo Milchama, quod anima, cor-

pori, & facultatib. perniciē inferat. Pietas. n. bello extingui-
 tur, boni improbi fiunt, effunditur sanguis, vita profligatur
 vastantur oppida, agri depopulatur, blasphemis, sacrilegiis
 stupris, latrociniis, omnia redolent. Nemo est qui inter arma
 uxorem, liberos, domū intueri possit absq; dolore. Cur, quaeso,
 Dauidi pestis flagellum optabilius fuit quam belli? An non,
 quia grassante peste, omnes demittunt se mortalitatis memo-
 res, in proximum sunt benigni, ferociam deponunt, & Deum
 inuocant? At saeuiente bello ferociores reddimur in proximū,
 & licet momento horæ mors immineat, mortis tamen nemo
 recordatur, in Deum sumus maledici, eiusq; irā modis & sce-
 lerib. prouocamus nefandissimis: hinc pestes, & fames oriun-
 tur crudelissima, quibus omnis humanitas exuitur, & more
 brutorum proximi carnem, multi deuorant. Veteres histo-
 rias prater eo. quid Lutetia urbium Reginae superiorib. annis
 acciderit, referā: Matrona diues, dum fame se deficere per-
 sensit, nec auro quo abundabat, victum parare potuit, liberos
 conscidit in frustra, miseramq; traxit animā, terendo dentib.
 tenellos artus quos paucis ante annis, visceribus gestauerat.
 Moritur tandē fame infelix, non tam suā, quam filiorum vi-
 tam deplorans, nec illa modo, sed plus quā septuaginta millia
 animarum, biennii spatio fame deestanda in urbe, ante qua-
 tuor annos abundantissima, perierunt. Quas calamitates per-
 pessa sit Rotomagus, ab hinc mensib. sex, quib. obsidetur, quis
 referre posset? hoc certum est ingētes copias auro Hispanico,
 & pontificio ad obsidionis liberationē ad hunc vsq; diem cō-
 gregatas, et Alexandro Farnesio Duce Parmensi in Henricum
 IV. impetum faciente, nihil obsessis prater calamitatis graui-
 tatem, coniuratis vero damnum & ignominia attulisse. Equi-
 dem

P R O Æ M I V M.

dem nisi furore dominandi obcæcati essent illorum animi, agnosceret bellum sacrum sibi, & suis hæctenus internecium & exitiosum fuisse. Commemorabo tantum aliquot clades, quæ recèti memoria illis contigerunt. Duo fratres Lotharingi belli sacri in Gallia duces, & faces, ferro & igne Blesis absumpti fuerunt. Quã profunda & admirabilia sunt Dei iudicia! Js qui in strage edita Parisiis, anno 1572. piorum sanguinẽ per proditionem effuderat, & de ea triumphum reportarat, insidiosa & crudelissima morte plectitur ab eo, cuius minister fuerat in laniena illa omni crudelitatis facinore nobilitanda. Quid vero cõiuratis pernitiosius accidere potuit, quã parricidio Regis sui Catholici Romani obstringi, ad quod vindicandum, omnes Gallia proceres, & nobiles præcipui per iusiurandũ solemne se adegerunt? Cuius supplicium, etsi ad annos centũ differatur, tamẽ mora vindictæ gravitate compensabitur, & auctorib. posterisq; exitiosa erit in sempiternum. Agnoscat etiam Dei manum, à quo profligati fuerunt in prælio Sauliano, in quo decẽ viri, centum ex illis, & centum mille in fugã coniecerunt, & trucidarunt. In pugna vero Iüriana, in qua Comes Egmondanus periit, tũ occisa, tum capta, plus quã V. cõiuratorũ millia, paucis parte ex Regis Henrici IV. desideratis. Recordentur equitis Aumalii, qui Sandemisiũ dolofo Marte ambiens, ab eodẽ misera morte afficitur: deniq; ex millib. XII. quæ Gregorius XIV. in subsidium Cõiuratorum miserat, quarta hodie pars nõ extat, cõsumptis cæteris gladio, & famis internecione. Nolo oleum igni addere; hæc pauca satis sunt, ex quib. necesse est fateantur, bellum sacrum sibi & suis hæctenus salutare minime fuisse. At, inquiunt, nulla remedia quæ vulnerib. adhibet̃ur tam faciunt dolorem, quam quæ sunt salutaria. Id concedo verum in remediis, sed quis in bello civili remedium inesse dicet, cuius exiti-

tus semper fuerunt luctuosi? Religionem armis promoueri posse, si forte existimāt, aberrant. David vir fuit integer, & secundum cor Dei, ut scriptura fidem facit, non tamen electus est à Deo, ad templi Hierosolymitani aedificium instaurandum, quod vir sanguinis esset, in bello & extra bellum multos cecidisset. Salomonē, id est, pacificū, elegit ad hoc opus perficiendum. Nō igitur apti sunt coniurati homicidæ, ad Ecclesie instauracionem promouenda. Errant vero toto cælo, Regē à Deo constitutum oppugnādo, pium, bonum, iustum, qui si malus, iniustus, vel impius esset, corrigendus, instituendusq; nō belli aculeis, sed veritatis testimoniis. Deniq; desinant Religionis Cathol. zelum obducere. Fædus. n. quod sanctū vocant, ficta religio est, & inuadendi regni cōspiratio. Narrat Iosephus Indeos sub Nerone motus graues in Iudæa & Samaria excitasse: Prætextus belli fuerunt Religio & instituta maiorum, quorum Zelo se duci profitebātur: verū nihil minus curarūt quā religionem. Templum. n. pro cuius gloria pugna re se dicebāt, igne cōsumperunt, & pertinacia sua urbē & Ecclesiā extrema clade deuastarunt. Ad hanc historiā probent coniurati seipfos, & sua facinora. Cogitent unde sint, qui sint, & quales sint futuri. Etenim iusta semper fuerūt Dei iudicia. sunt, & erant. Sidus quidem mortale est, quod extinctum volunt, sed illo occumbente, exorientur alia lumina, quæ Hispani & Lotharingicæ stirpis tenebras fugabunt. Procemii fines transgredior, finem facio: cætera quæ ad PP. excōmunicationem cōfutandam faciunt, lector repetere poterit ex Censura Orthodoxa sequenti, breui quidem, sed valida; quod nitatur auctōrib. omni exceptione maiorib. quorū nomina in fine notantur. Deum O. M. obtestor, ut Satanae conatus irritos reddat, proceres Ecclesie nutritios potentia sua tueatur, & Reip. Christianæ pacem restituat. Ex museo meo 12. Martii, calculo antiquo, 1592.

libr. 4.
de bel
lo Iu-
dai.

EXCOMMUNICATIO.

SIXTVS EPISCOPVS,

SERVVS SERVORVM DEI,

AD PERPETVAM REI

memoriam.

CENSURA.

H *AE*c inscriptio mutuata est à Gregorio I. qui ut detestaretur superbum titulum vniuersalis, seruum seruorum Dei primus se nuncupauit. Eius posteri hac Epigraphæ tanquam hamo esca obducta deinceps vsi sunt; quæ vulpinam fraudem reteggit. Nam Papa, qui seruus seruorum dicitur, quig, hoc loco Episcopus tantum nominatur, passim Episcoporum Principem, & Ecclesiæ Catholice caput se esse iactitat. Egregius scilicet, seruus seruorum Dei, qui sese opponit & effert aduersus 2. Thessal. 2. quicquid dicitur Deus; adeo ut in templo Dei sedeat tanquam Deus, qui Augusto habitu & triplici tiara in aurea sella sublimis adorandum se Romæ exhibet; qui (si ei credere fas est) pro arbitrio calumneserit & aperit; qui currus animarum pleno iure ad Tartara detrudere potest; qui omnes iudicat, & à nemine potest iudicari; qui vtriusq; gladij Ecclesiastici & Politici potestatem sibi arrogat; qui imperium à Græcis ad Germanos translatum esse beneficio suo gloriatur, eiusq; Imperatores fidelitatis iuramento sibi obstrictos esse, in Concilio Viennensi decreuit; qui crepidas suas iisdem imperatoribus deosculandas promouet; qui eosdem pedibus suis conculcat; quos Luna, seipsum Soli comparat; qui denig, regna & imperia pro libidine animi transfert; nec peti ab eo potest, Cur hoc vel c. Si Papa. dist. 40. ca. vna sanctam, De maior. & obed. in extrac. cōmun. lib. 1. titul. 8. De iureiurando, tit. 9. c. vnicum.

illud faciat, qui deniq; orbis Christiani regna omnia sibi feudataria, & Reges omnes Europæ vassallos suos esse impudenter affirmat. Ecquis seruum adeo superbum, tyrannum hominibus illudentem diutius feret in Ecclesia Dei? Itaq; ad perpetuam tyrannidis ipsius memoriam corrigatur superior inscriptio, in hunc modum:

Apoc. 18.

Sixtus ex monacho Papa V. Romanus Antichristus, seruus seruorū Babylonicæ meretricis, sedens in templo Dei tanquam Deus, & supra omnes sublimiores potestates se efferens superbe, & dominans tyrannicè.

EXCOMMUNICATIO.

Ab immensa æterni Regis potentia, beato Petro, eiusq; successoribus tradita auctoritas omnes terrenorum Regum & Principū supereminet potestas, stabiliq; in petra consistens, nec vllis aduerfantibus, vel etiam secundis flatibus à recto deflexa, incōcussa profert in omnes iudicia, & ne diuinæ maximè leges violentur, summa ope prouidet; & si quos ordinationi Dei resistentes inuenit, seuiore hos vindicta vlciscitur, & quamuis potentiores de folio deiiciens, veluti superbientis Luciferi ministros; ad infima terræ turbatos prosternit.

CENSURA.

Apoc. 13.

Ex his Sixti Papæ verbis verissimum esse constat, quod de Antichristo legimus, Bestiā esse, quæ duo cornua habeat agni similia, sed loqui ut draco: is enim in huius Excommunicationis inscriptione Christi veri agni cornua duo, scilicet Episcopi sanctitatem, & serui Dei humilitatē, fucate assumpsit; statim vero superba præ se fert ut draco. Nam quod ait Petro Apostolo, & successoribus eius datam esse auctoritatem supereminentem in Reges & omnes alias potestates; refellit disertis Christi verbis, qui saepe testatus est regnum suum non esse de hoc mundo; & fugit è conspectu eorum, qui illum Regem, præ apostero zelo, constituere cupiebant; Apostolos etiam de principatu cogitantes, his verbis corripuit, Reges nationum eū dominantur, at non ita futurum est inter vos, &c. Alibi quidem dixerat sessuros esse Apostolos super thronos duodecim, & iudicaturos duodecim tribus Israel, cum in regeneratione sederit Filius hominis in throno gloria sua. Verum ista ad illum diem pertinet, in quo filij Dei, animo & corpore

Ioan. 18.

Ioan. 6.

Matth. 20.

Matth. 19.

pore regenerati, vita aeterna fruuntur. Neq; Petro, aut solis Aposto-
 lis, sed illis omnibus promissa sunt, qui derelictis seculi deliciis
 Christum secuti sunt, & sequuntur. Quod Apostolus innuere videtur
 his verbis, 1. Cor. 6. An non nobis quod sancti mundum iudicabunt; &
 quod Angelos iudicabimus? At, inquiunt Romani tyrannidis fautores,
 Dic tū est. Tu es Petrus, & super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam;
 Item, Dabo tibi claves regni caelorum, & c. Sed ridiculos se prae-
 bent qui ex illis locis imperiosam potestatem Petro datam esse contendunt, cum pe- Matth. 16.
 tra, de qua Christus loquitur, sit fidei confessio, quam Petrus de Christo
 Filio Dei ediderat, quae toti etiam Ecclesia est communis. Euangelicum vero
 ministerium Petro & aliis Apostolis commissum; clauibus, & aeterni
 potestati ab Esaiā comparatur: Euangelio enim veluti clauibus aperiu- Esaiā 22.
 tur fores regni caelorum, paenitentibus & credentibus; impaenitentibus Apoc. 3.
 & incredulis clauduntur. Itaq; Petro & aliis Apostolis Ecclesia aeternis
 non principatus, sed ministerium Euangelicum, non plenitudo potestatis,
 sed paenitentia & fidei doctrina commissa est: & ita superiores locos inter-
 pretati sunt, August. tract. 10. & 124 in Ioannem, Hieronymus in Matt.
 Ambrosius in epist. ad Ephes. 2. c. Chrysost. hom. 55. super Matt. et 21. serm.
 die petecost. Bernardus serm. 61. Certa est autē haec regula, Nemo plus iuris
 in alium transferre potest, quam ipse habeat: Petrus plenitudinē, aut ius
 immensa potestatis non habuit, multo minus ad suos heredes vel successo-
 res trāsferre potuit. Sed demus habuisse, nunquā tamen probabitur illud
 ius ad Papā & cinados suos rubros ullo iure diuino aut humano pertine-
 re, qui non Simonis Petri pietati aut doctrinae, sed potius Simonis Magi im-
 pestur et auaritiae successerunt. Quam vero arrogant sibi potestatem, eam
 à Phoca proditore nacti sunt, qui cum Mauricium Impera. anno 600. do- Chro. Marx.
 minum suum, necnon eius liberos per proditorem & scelus trucidasset, Platina in
 homicidij crimine à Bonifacio Papa absolutus est, & Imperator agnitus vita Boni-
 hac lege, ut vicissim ille Episcoporum Princeps & caput Ecclesia agnosceret. facii tertii.
 tur. Quod Gregorius Papa ante repudiauerat, vereq; vaticinatus est eum
 fore Antichristi praecursorem, qui hanc potestatem sibi primus vindi- Greg. lib. 4.
 caret. epist. 76. i. 2.
lib. 6. epist.
188.

EXCOMMVNICATIO.

Quare pro incumbenti nobis Ecclesiarum omnium, popu-
 lorum ac gregium sollicitudine, vt animarum salute in primis pro-

spiciatur, & non solum famulatus nostri, sed etiam omnia futura tempora impiis ac detestandis monstris purgata, cunctis Christiani orbis partibus pacem afferant & quietem, & præsertim amplissimo Galliarum regno, in quo Christiana religio omni tempore ita viguit, tantaque Regum illius pietas, fides ac deuotio, tot in Romanam Ecclesiam merita extiterunt, ut iure optimo gloriosissimum Christianissimi cognomen ab ea sint consecuti; ac etiam ne nos de neglecta officii nostri cura vnquam apud Deum argui possimus, arma militiæ nostræ, quæ non carnalia sunt, sed potentia Deo in destructionem munitio nunc contra duos potissimum ire filios, Henricum Borbonium quondam Navarra Regem, & Henricum item Borbonium olim Principem Condensem exercere compellimur.

C E N S V R A.

Scite dixit quidam, Nullam pestem capitaliorem pastoribus accidere posse πολυτελεγειμωνες studio; quò sit, ut neglectis Ecclesiis, quæ ipsorum fidei commissa sunt, alienas curent quæ id ipsos non pertinet. Quod Sixto vsuuenit, qui de Romana Ecclesia salute & reformatione securus, cuius Episcopum se esse prætendit, omnium Ecclesiarum (& præsertim regni Gallicæ) ad ipsius curam non pertinentiù sollicitudine se duci phalera-

D. Bernard.
De consider.
lib. 4.

ta oratione supra persuadere conatus est. Equidẽ liceat nobis D. Bernardi verbis Eugenium Papam alloquentis, Sixtum etiã Papam interpellare:

» Cleri & populi tui, cui specialiter episcoparis, specialis cura teneris debitor; hi qui tibi quotidie assistunt seniores populi, & qui de domo tua sunt, capellani, cubicularij ministri; hi sunt qui non verentur suscitare dilectam, & antequam ipsa velit: deinde omne quod perperã agitur te præsentem, id tibi turpius. Quid de populo loquar? populus Romanus est, nec breuius potui, nec expressius aperire de tuis parochianis, quod sentio. Gens

Papa vel
prelio vel
spe præstis
suis recipi-
tur.

» insueta paci, tumuluti assueta. De Satrapis, quem dabis mihi de tota maxima vrbe, qui te in Papam receperit, prelio seu spe præstij non interueniente? Qui tunc potissimum volunt dominari, quum profesti fuerint seruitutem, fideles se spondent, ut opportunius fidentibus noceant. Hi inuisi celo & terra, impij in Deum, temerarij in sancta, seditiosi in inuicem, amuli in vicinos, inhumani in extraneos. Hi sunt, qui subesse non sustinent,

neni, praesse non norunt, simplicissimi dissimulatores, & malignissimi
 proditores. Inter hos tu Pastor procedis deauratus (si auderem dicere) de
 demonum magis quam ouium pascua hæc. Scio, vbi habitas, in-
 creduli & subuersores sunt tecum, lupi, non oues sunt; talium tu
 tamen pastor, Pastorem te nega, aut exhibe. Petrus nescitur pro-
 cessisse aliquando vel gemmis ornatus vel fericis, non tectus au-
 ro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepenti-
 bus septus ministris. In his successisti non Petro, sed Constanti-
 no. *Etsi purpuratus, etsi deauratus incedis, & si Petri pastoris haeres es,*
pascere & euangelizare te decet verbo, non ferro. Quid tu denuo usur-
pare gladium tentes, quem iussus es ponere in vaginam? &c. Hactenus
Bernardus. Quid illum dicturum existimamus, si hodie viueret, & in-
tueretur idololatriam, atheismum, sodomiam, verbi Dei & sacramento-
rum prophanationem, sacri ministerii nundinationem, infinitaque alia
quæ in Ecclesia Romana luce meridiana magis conspicua sunt? Quid si Pa-
pa & Cardinalium infidelitatem, simoniam, coitus nefandos, adulteria,
fastum, auaritiam, periuria & consimilia crudelia audiret? Antichri-
stum vocaret ut olim filium perditionis, demonium non modo diurnum,
sed meridianum; & exclamaret absque dubio, O calum, cur hæc videns
scelera non ruis, & terra ferens non dehiscis! cur ignis non absorbes, &
diluuium rursus non expias! Hæc specilla naribus suis & Cardinalium
admoneat Sixtus, discatque illud Christi, Hypocrita, eice primum tra-
bem illam ex oculo tuo, & tum despicias ut eicias festucam ex oculo fra-
tris tui. Enimvero si Sixtus V. PP. Petri successor esset, vel Ecclesia Chri-
stiana pastor, conuicio, & crudelitate non ageret in eos, quos pascendos,
non conuiciandos aut occidendos a Domino accepisset. Gregorius I. Episco-
pus Rom. in epistola ad Ioannem Episcopum Constantinopolitanum; Pasto-
res, inquit, sumus, non persecutores: verbis benignis, non flagellis agen-
dum in eos quos in errore vel heresi esse existimamus, praesertim erga Re-
ges & principes, de quorum personis cum agitur, non calumniis, non con-
uiciis, non proscriptionibus, aut seditionibus quidquam pertentari debet.
Ambrosius excommunicaturus Theodosium Imperatorem, non illum
nominat filium iræ, ut Sixtus regem Nauarrenum & principem Con-
densem supra nominauit; non illum inconstantem, leuem, tyrannum, ho-
mucidam propter cadem Thessalonica perpetratam, vocat: sed ut in hi-

Matth. 17.

*storia Tripartita legimus, sic affatur: Imperator es & princeps procerum
tui similiū, qui eiusdē domini ministri sunt, sed vnus est Deus mundi cre-
ator, omnium dominus, cuius vinculū cogeris nunc perpeti, quia insigne
pharmacū est, ad recuperandā animæ salutem, cuius iacturā fecisti. Hæc
fuit vox Pastoris, quē benigne corripientis, & in viā reuocantis. Quid ad
eū Theodosius? Tuū est, inquit docere, & remedia moderari, meū est ea cū
obedientia suscipere. Deniq; primis Ecclesiæ Christianæ seculis rescripta,
nulla sātirica, aut iudicia proscriptionis ferebātur ab Episcopis in eos, qui
legitima cognitione, & examine, diuinam censuram incurrerant.*

EXCOMMUNICATIO.

Ille, n. quondā Rex, Caluini errores, atq; hēreses etiā ab incun-
te adolescentia secutus est, pertinaxq; earum patrociniū tandiu
exercuit, quoad claræ mem. Caroli noni Francorum Regis, &
charissimæ in Christo filix Catharinæ Reginæ eius matris piētis-
simæ, atq; etiā dilecti filii nostri Caroli titu. 8. Chryfogoni presby-
teri Cardinalis Borbonii patruī sui, & Ludouici Mōpenferii Du-
cis, piis frequentibusq; hortationibus, a petitisq; eximie virtutis ac
doctrinæ Theologorū demonstrationibus ad fidem Catholicā &
Apostolicā Rom. (vt existimabatur) conuersus, hēreticas omnes
contra fidē Catholicā opiniones Parisiis publice in Ecclesia da-
mnauit, anathematizauit & abiurauit, fidemq; ipsam Catholicā
expresse professus est, datisq; subinde suis ad fe. re. Gregoriū Pa-
pā XIII prædecessorē nostrū literis, quibus eundem prædecessorē
supremū Catholicæ Ecclesiæ caput iā agnoscens, ipsum supplex
deprecabatur, vt pœnitentiæ, cōuersionis & obedientiæ suę con-
fessionē acceptam habere, & anteaكتورum veniam remissionisq;
gratiam concedere dignaretur, firmiter promittens se fidē ipsam
Catholicā perpetuò integrè ac inuiolatè seruaturū. Quib. literis,
vtpote regis, idē prædecessor credēs, & paternæ charitatis visce-
ribus cōmotus, ac etiam grauissimo Regis, Reginæ matris, Car-
dinalis & Ducis prædictorum de huiusmodi conuersione testi-
monio adductus, illum ipsum præteritos errores confitentē veni-
amq; humiliter petentē, à crimine hēresis, & à censuris Ecclesia-
sticis propterea incurfis absoluit, & in gremiū sanctæ matris Ec-
clesiæ, cōmunionemq; fidelium admisit, omni inhabilitate ab eo
sublata.

CENS V-

Qui in historiis versati sunt, nōrunt Christianā Occidentis Ecclesiam Pontificū Rom. artolatria, idolomania, eorundē heresibus & imposturis pedetentim adeo corruptam fuisse ante Lutheri & aliorum piorū Doctōrum scripta, ut extincta fere esset vera doctrina in Ecclesia. Horū vestigiis insists Calvinus natione Gallus, scriptis suis doctissimis Papatū non solum oppugnavit, sed Ecclesiae reformationem suo ministerio promovit. Propterea à Papa & suis hereticus pronuntiatur, cum ipsemet hereticus non tantū sit, sed idololatra, homo sceleratus, & filius perditionis, qui my- 2. Thess. 2.
sterium iniquitatis in Ecclesia operatur. Falsissimū vero est illud mendacium, quo affirmat Sereniss. Regem Nauarrae Caluini errores & heresin ab adolescentia secutum fuisse. Is. n. orthodoxe fuit educatus, et fidē quam proficitur, hausit ex fontibus verbi Dei, in nullius, nedū in Caluini verba unquam iuravit; Doctōrū dicta quae audit, & scripta quae legit, ad Scripturæ sacræ Lydiū lapidem probat, contra quam si Angelus è calo loqueretur, ei fidem nō adhiberet aut adhereret. Protestatio fidei quam serenissimus Rex Nauarrae edidit, & typis mandata est, hæc capita continet. Se non in alia re, quam in fide & religione Christiana spem salutis suae collocare, quam quidem omnibus animi viribus amplectitur, veluti certissimam planēq; impeccabilem regulam, ex qua apprehendit verbum veteri & nouo testamento comprehensum, quod Deus in huius seculi tenebris Ecclesia sua pro lucerna qua dirigatur, instaurauit. Item: Quod credit vnā Ecclesiam Catholicam Apostolicam pro cuius salute instauratio- neq; in omni genere gratiarum Deum indies deprecatur, felicissimūq; se iudicaret si pro eius aduersus infideles tuitione sanguinem suum effunderet: deniq; quod credit & recipit Symbola siue compendia fidei Christianæ ab illa ipsa Ecclesia Catholica & Apostolica instituta, ut sint nota quibus Christiani & Orthodoxi, ab Heterodoxis & perperam de fide sentientibus hereticus discerneretur, sicut etiam libenter amplectitur verissima, & legitima concilia aduersus illos habita. Damnat ex animo omnem doctrinam ab eis damnatam, estq; & erit semper paratus, ob honorem quem deserit Ecclesiae, ad subeundum eius iudicium, sententiæq; eius acquiescendum, quando illa ad legitimum sanctūq; Concilium conuenerit, in quo de rebus in religione controuersis ex Dei verbo, & veteris Ecclesiae canonibus decidatur. Quae cum ita sint, sycophantam agit

Sixtus V. qui pientissimo Regi sectarii maculam inurere conatur. Quod verò subiicit Sereniss. Regem Navarra exhortationibus Regis Caroli nonni & Principum, necnon Theologorum piis admonitionibus conuersum fuisse, ad Papæ & Ecclesie Rom. agnitionem, in sequentibus pluribus refutabitur; hoc tantum nunc dicemus in strage Parisiis edita, anno LXXII. XXIIII. Augusti, non Theologos, sed Antichristi furias in conspectu Regis adolescentis apparuisse, non deliberandi tempus, sed moriendi terminum ei prescriptum fuisse, nisi morem continuo gereret iis, quæ facienda & subscribenda ei per vim proposita fuerunt; Et tu, Sixte, ista exaggeras? quasi verò hic locum non habeat illud Vlpiani Iurisconsf. Quod vi, metusve causa gestum erit, ratum non habebō. Equidem conuersio illa non fuit, sed destructio; non libera actio, sed impulsio violentissima: non fides, sed proditio; cuius memoriam obliuioni sempiterna mandare prestabilis multo esset, quam refricando perfidiam & crudelitatem adeo insignem magis magisq. posteritati consecrare.

apertius & perpetua obliuio proditionis Lutetia facta prestabilior multo esset, eius recordatione, quæ Papæ refricando crudelitas nota magis insignem reddidit.

EXCOMMUNICATIO.

Quinetiam vt arctiori & firmiori vinculo ligaretur, cum eo & Margarita dicti Caroli Regis sorore, quæ ex illa Christianissima stirpe nata atque alta facile maritum in officio & Religionis Catholicæ obseruantia continere posse sperabatur, dispensauit, vt non obstantibus impedimentis tertii & aliorum forsan inter eos graduum consanguinitatis & cognationis spiritualis, matrimonium inter se cōtrahere possent, prout in facie Ecclesie contraxerunt: excursisque deinde aliquot mensibus, ille Iohannem Duratii Dominum Oratorem suum, qui nomine suo de pœnitentia, conuersione, fide & constantia sua in sedis Apostolicæ conspectu sponderet, ad dictum prædecessorem delegauit, habitoque, pro eo publico, solenni; in aula regia de more confistorio, in confessu sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalium prælatorumque & aliorum frequentissimo concursu, professis omnibus supra dictis, idem Henricus tanquam Rex recens ad fidem conuersus, & vt Catholicus admissus est, tota vrbe exultante, & ingentes Deo, de conquisita & inuenta. oue, gratias agente.

IN EXCOMMVNIC. SIXTI P. V.
C E N S V R A.

Superior narratio de dispensatione matrimonij Regis Nauarra, cum Margarita Caroli IX. sorore, facta à Gregorio XIII. fallacia non caret, & historiam facti confundit. Nam ad petitionem predicti Caroli, non Nauarrani Regis, concessa fuit illa Pontificis dispensatio, quæ Ecclesia caput, imo ne ipsam quidem Romanam Ecclesiam pro Catholica non agnouit ante nuptias, nec in solemnibus nuptiarum, quæ pro foribus templi D. Mariae celebratae fuerunt, absque ulla ceremoniâ superstitionis. Sponsa quidem Margarita, post matrimonij benedictionem templum ingressa est cum suis, & Missæ solemnibus adfuit. Sed Rex Nauarra, sponsus extra templum mansit, nec ullum assensum præbuit, uel epistola, uel syngrapha; uel presentia, qua Romanas superstitiones, & cultus idololatrias approbarit; contra uero ante sponsalia, in ipsis sponsalibus, & solemnibus nuptiarum semper protestatus est, se nihil quidquam facturum aut assensurum, quod priori Religioni, in qua educatus fuerat, aduersaretur. Ex iis constat dispensationem Pontificis Gregorij XIII. longe ante celebrationem nuptiarum, Carolo nono concessam fuisse. Quod uero, Sixte, addis dispensatum fuisse à tuo prædecessore, super impedimentum tertij & aliorum forsitan graduum, quibus contrahentes impediri potuissent, ne matrimonium inirent, ineptum & insulsum est. Nam, sacratissime Pater, tuum non est, nec antecessorum tuorum fuit de gradibus in matrimonio prohibitis leges condere, aut relaxare: magistratus enim illud est officium; quod cum ausi estis usurpare, circa istas leges matrimoniales non mediocriter peccastis. Primo enim gradus omnes usque ad septimum contra expressum Leuit. 18. Dei uerbum uestris legibus interdixistis. Quod cum à Pontificis etiam derideri animaduertistis, ad quartum gradum uestras leges postea contraxistis; cap. non debent, s. cum seq. de consanguinitate & affinit. Ius quidem civile nuptias prohibuit intra quartum gradum, inter collaterales, s. duorum, Instit. de nupt. sed ut ius civile naturam & ueritatem sequitur, singulas generationes pro gradu computans: ita Pontifices ex furore et fallacia ius illud produxerunt, pro simplici computatione duplicem introducentes. Etenim ut quatuor generationes iure Ciuili quatuor gradus efficiunt, sic iure Canonico octo generationes tantum, quatuor gradus faciunt. Hæ sunt (Sixte) leges quas sub pœna Excommunicationis obseruari edixistis, nisi ad uestras lacunas explendas offerantur pecunie.

tunc enim non tantum vestras, sed Dei etiam leges turpiter, & nefarie soluitis. Falsissimum enim est quod Rabini vestri scripserunt lib. 4. Sententiarum dist. 34. illa precepta qua in lege Dei de gradibus matrimonialibus lata sunt, maiori ex parte iudicialia esse, qua Papa iure posuero, siue Ecclesiastico immutare possit. Naturalia vero & moralia esse, hoc vno argumento satis probatur, quod Chanaanos, neg. Israelitica Reipub. ciues, neg. legibus Mosaicis nondum latis adstrictos: nihilominus tamen Deus profligauit propter coniunctiones inhonestas ab illis, contra natura bene instituta leges usurpatas, qua per peccatum veluti obliterated, postea lege diuina instaurata sunt: illisque, ut moralibus, omnes Christiani obstringuntur. Matrimonii vero leges Papa non solum refixit, sed ipsum etiam matrimonium veluti prophanum damnauit, & eo clericis interdixit: sed quod horrendum est, concubinatum permisit, & incestus remisit, contra Dei verbum, & Ecclesie Catholice canones. In Concilio Matisconensi cap. 18. incesta copulatio definitur, in qua nec coniuges, nec nuptias recte appellari leges sanxerunt, eosq. grauissimis pœnis afficiendos esse, qui natiuitatis sua gradus monstruosa libidine contemnent, in stercore ut sues conuoluntur. Quo magis detestanda est Pontificis Romani simonia, qui ea qua sunt Iuris naturalis & diuini auaritia sua non tantum relaxat, sed etiam immutat, Concilium certe œcumenicum, ea qua sunt Iuris diuini & naturalis immutare non potest, tantum abest, ut PP. concilio inferior peruertere possit. Itaq. (ait Baldus) Papa leges Dei soluendo, non facit id ex plenitudine potestatis, sed tempestatis, qua Ecclesia Dei turbatur & corrumpitur. Ferdinandus Rex Neapolitanus amitam suam duxit approbante Alexandro VI. Martinus V. Papa matrimonium remisit cum sorore germana: Emanuel Rex Portugallie duas sorores habuit uxores; Catharina Regina Anglie duos fratres coniuges, Pontificibus incestuosas istas nuptias non solum ferentibus sed dispensantibus. Sed vetera quid commemoramus exempla, cum hoc seculum sceleratissimis Paparum dispensationibus caninis potius, quam humanis nuptiis sit pollutum & conspurcatum? Nec mirum. Absolutio enim pontificia, pro iis qui matrem, sororem, aut consanguineam carnaliter cognouerunt, quinque grossis tantum est taxata: ut habetur in libro cui titulus est, Taxa cancellarie Apostolica. Equidem Sixte, quas Rex Nauarranus contraxit nuptias cum Margarita Caroli noni sorore

Historia de incestuosis nuptiis à Papa relaxatis.

ratione

ratione gradus consanguinitatis bona conscientia iuxta Dei leges contraxit, nec ei ulla fuit opus dispensatione. Cognationis vero spiritualis, quod meministi, haud scimus, quid velis. Nam qua de cognatione spirituali, id est de compaternitate leguntur, Decret. Gregor. lib. 4. tit. 11. adeo ridicula sunt, ut indigna refutatione habeantur. Quod si forte iudicas, illicitas nuptias fuisse in religione dispari: & si aperte dixisses, responsum tulisses te & tuo praedecessore dignum. Certe perperam opus procedit, cum bos & asinus simularant, contra Dei mandatum, cuius transgressio transgredienti fuit infelicissima. Caterum quae addita sunt, de legatione D. Duratij, fallaciter exponuntur. etenim constat haec omnia contigisse post lanienam Bartholomaei, de qua supra obiter meminimus, non Regis Nauarrani libera voluntate, sed tyrannide illorum, qui animam principis adolescentis, vitam & libertatem incredibili barbarie inuaseraunt. Quam vero captiose Romani Pontifices procerum actiones, quae in suo fiunt confesso, aucupari soleant, docent historiae Alberii I. & Henrici VII. Imperatorum, qui olim sedi Apostolicae Romanae reuerentiam iurarunt. At cum discordia exorta esset inter Henricum Imperatorem, & Robertum Sicilia Regem, Clemens V. Pontifex, ut ex illa lite commodum captaret, praetextu pacis concilianda literas scripsit, in quibus hanc clausulam inseruit. Quod ipsi Reges Ecclesiae Romanae specialissimi filij sibi iuramento fidelitatis & aliis multipliciter essent adstricti, & cat. Henricus Imperator sub anulo piscatoris serpentem latere deprehendit, & accersitis tabellionibus, conuocataque magna hominum frequentia, palam protestatus est, se nunquam fecisse iuramentum, propter quod foret ad obsequium fidelitatis Papae obligatus; reuerentiam ei more praedecessoris sui, non fidelitatem, aut obedientiam promississe. Idem Sixtus papaturus ex legatione Regis Nauarrani nomine Romani missa, non eius motu, aut assensu libero, sed motu illorum in quorum erat potestate. Sponsione certe nunquam fecit liberam, quae sedi Romanae denin-xerit, & restitutus ubi primum fuit in libertatem, contra illam legationem & eius aet. a protestationem edidit, typis excusam.

EXCOMMVNICATIO.

Sed ille, ut erat vario & inconstanti animo, haud multo post à Catholica fide & debita erga sedem Apostolicam obedientia,

cæterisque à se expresse & cum iuramento professis deficiens, atque in eo quo prius erat, cæno reuolutus, à Rege Christianissimo clam se subducens, collectoque in loco ab ipsius Regis aula satis remoto, quam potuit copioso hæreticorum sceleratorum, aliorumq; id genus impiorum hominum numero, ibi ea omnia quæ de Caluinismi detestatione, hæresum omnium abiuratione, ac Romanæ fidei Catholicæ & Apostolicæ professione antea fecerat, palam reuocauit, testificans, se Caluinismum ipsum profiteri, prout professus est, eique hæresi pertinaci & obdurato animo semper adhæsit, & in ea huc vsque viuens, sæpius hæreticos perduelles ac seditiosos (quorum caput, dux & propugnator in Gallia, & etiam exterorum hæreticorum acerrimus fautor semper fuit) ad arma contra prædictum Carolum, ac etiam charissimum in Christo filium nostrum Henricum Francorum Regem Christianissimum: tamen si eum vt Regem ac Dominum suum colere, vt sororium amare & sequi debebat, omnis scilicet officii ac pietatis immemor, aduersus ipsum & reliquos Catholicos omnes concitauit, infestissimos exercitus, accitis etiam externarum nationum hæreticis, contraxit; à quibus omnia passim loca cruentis piorum hominum cædibus scædata, sacra Dei templa temerata & direpta, sacerdotes & viri religiosi cruciatibus trucidati sunt: oppida præterea & munitiones Catholicorum partim insidiis, partim vi & armis occupauit; & in eis Catholicæ Ecclesiæ ritus prohibuit ac sustulit; ministros & concionatores hæreticos constituit, ciues & incolas ad eandem impietatem capeffendam minis verberibusque coëgit.

C E N S V R A.

Si nullum prorsus exstaret documentum pietatis, candoris animi cæterarumq; virtutum, quibus Sereniss. Rex Nauarræ præditus est, hoc unicum Sixti Papæ & Cardinalium testimonium ipsius in Deum & Ecclesiam pietatem satis demonstraret. Fatentur enim illum non multo post Lanienam Parisiensem, ubi primum se ex aula Regis subducendi facultatem nactus est, Ecclesiam Romanam, & Papæ obedientiam publicè abnegasse, & veram religionem professum esse. Nam quod de Caluinismi

ninismi professione Papa narrat, simile est illi calumnia, qua Christo im- Marc. 24
 ponebatur à Iudæis, quod regni terreni munus obire, et templum destrue-
 re voluisset. Historiam vero facti paucis comprehendemus. Rex Nau-
 arranus post sacrum Bartholomæi diem contra voluntatem plusquam
 triennium in aula Regis detentus, die quadam Lutetia venationis causa
 egressus est, Catholicis Roman. eum comitantibus, in syluam ubi perue-
 nit, illis aperte aperit animum sibi non esse in aulam regredi, quod ea tan-
 quam carcere durissimo anime sue salus, & corporis libertas constringe-
 retur. Catholici socij itineris etsi Rom. Ecclesia essent addictissimi, Re-
 gi adolescenti stipulantur se eum deducturos quo voluerit, & re ipsa Alen-
 contum usque XXXXV. milliariibus Lutetia distantem, deducunt. Ibi
 erat studiosorum reformatæ religionis & administrorum Regis Nauar- Regis Nauar-
rani publica
abnegatio
Papatus, ini-
tio anni
1576.
 rani non exiguus numerus. Itaq; conuocata Ecclesia, Rex adolescens pa-
 lam & liberè agnoscit se periculi & mortis metu per vim sacrificiis im-
 puris Missæ in aula Regis interfuisse, Deum cum lacrymis orat, ut sibi
 ignoscat; omnesq; adhortatur, ne ipsius lapsu offendantur, & inuocato
 numine Spiritus sancti, Deo & Ecclesiæ Christi vouet constantiam in
 posterum; Papam & eius falsam doctrinam detestatur. Quodq; tunc
 verbis pollicitus est, factis ad hodiernū usque diem comprobauit: tribus
 enim bellis civilibus propter Ecclesiarum reformatarum defensionem à
 Pōtificiis impetitus, periculis nec vitæ, nec fortunarum, aut dignitatum
 pepercit. Hinc inde lacrymæ, quibus Sixtus Papa naturam referens Cro- Crocodylus
& Papa la-
chrimando
deuorant.
 codili, ereptum diuina prouidentia ex faucibus meretricis Romanæ Re-
 gem Nauarranum deuorare nunc cum suis nititur. Hinc ficta illa cri-
 mina de rebellionē & contumacia in Regem suum, de Ecclesiæ Romanæ
 persecutione, & multa alia que addit manifestè falsa. Enimvero etsi ad
 illorum confutationem Apologia minime opus est: attamen pauca attinge-
 mus, que ostendunt, quam familiare sit Pontifici Romano dial. 2. 2. 2. 2.
 Criminatur quod Rex Nauarranus in Gallia, etiam alibi hereticorum
 fuerit dux & propugnator acerrimus: quodq; contra Carolum & Hen-
 ricum III. Reges Gallie arma sumpserit, & Ecclesiam Catholicam sit
 persecutus. Primum constat Regem Nauarranum natum esse circa an-
 num 1552. vigente schismate in Ecclesia Christiana, cuius incrementum
 est imputandum Pontifici Romano & fautoribus suis, quæ rationes con-
 ciliandæ controuersie ferro & igne persequendas esse duxerunt. Adhac

constat educatum fuisse in Gallia vigente exercitio viriusq; Religionis, quod quidem Reges praedicti ex sententia Ordinum regni, & senatus consulto curiae Parliamentorum permiserunt, & multis deinceps Edictis confirmarunt. Anno 72. vocat eum ad se Rex Carolus, ut sororis suae matrimonio honestaret. Venit, cum eius religionis professione, in qua natus educatusq; erat. Quid inde secutum sit, praestat silentio praeteriri, quam commemorari. Attamen ex communi piorum naufragio Rex adolescens virgula diuina liberatus, in suas diuiones se recepit; cumq; Dux Andegauensis arma sumpisset; & illis praese ferret nihil aliud querere, quam pietatis & iustitiae columnas in festo Diui Bartholomaei sacro Lutetiae, prorsus deiectas, rursus in regno Galliae erigere, & postea cum eo Rex pacem repente composuisset, nullus lectus est articulus, neq; in causis belli suscepti, neq; pacis compositae ad Nauarranum pertinens, quamuis plus causae proculdubio quam quibus alius haberet, vel ad reuocandas ad animu praeteritas iniurias, vel ad quasi compensationem damnorum acceptorum exigendam. Mouere certe in Regem & omnes Romanenses bellum tunc Nauarrano perfacile fuisset, & equestres Germanorum copias quas Andegauensis dimiserat, ad se pellicere, quarum animi astidue mutabant, quod stipendiauis a Rege non persoluerentur, ut ex articulis pacis cum Andegauo facta promissum erat, hocq; nomine Parisios versus Martem mouerent. At Rex Nauarrae, neque hac occasione, nec alia publicam regni tranquillitatem, populique bonum remoratus est. E contrario coniurati Pontificis Romani impulsu, aduersus Regis Edictum, quo pax Galliae & Religioni restituta erat, recens promulgatum, excogitarunt conspirationem, quam sacram vocant, in qua disertis verbis iurarunt in vniuersalem Euangelicorum exterminationem citra ullam exceptionem acceptionemq; personarum, nullog, habitu respectu cognationis, affinitatis, proximitatis, consanguinitatis, fraternitatis. Ex hoc fomite coepit denuo accedi bellum ciuile in Gallia, anno 77. in perniciem Nauarrani a confederatis initum, & illorum omnium qui puriorem in Gallia Religionem profitebantur. Sed depulsum est iniustissimu illud bellum, cum tanta iustitiae, lenitate & benignitate Regis Nauarrani, ut in iis oppidis, quae in sua potestate erant, nihil in Catholicos grauius aliquid statui, aut perpetrari permiserit, imo ne in ipsos quidem monachos & sacrificos, quos multis de causis veluti hostes, vel saltem suis rebus

parum

Parum fauentes, hostiliter excipere potuisset. Huius rei fidem faciunt
 Agenſes quorum ciuitatem Episcopalem supra Garumnam flumen po-
 ſitam, cum Rex Nauarranus occupasset, neq; capitibus, neq; fortunis Ca-
 tholicorum quidquam damni illatum est, nec religionis ipsorum ex-
 ercitiuum interruptum est, etiam in flagrantissimo ciuiliſ belli ardore. In
 ea urbe satis sunt Euangelicis qui iusta defensionis gratia ad Regem Na-
 uarra confugerant, conciones sacras intra priuatos parietes habere. Erga
 ſubditos uero Catholicorum Romanos ditionis Bearnenſis quomodo ſe
 gerat, nemo est in Gallia, quem lateat. Ioanna regina huius parens ex or-
 dinum conſenſu, Religionem reformatam conſtituit, & ſtabiluit à mul-
 tis annis: à qua cum in ſtrage Pariſienſi propter vim, ut uidimus, aliquã-
 tulum deſlexiſſet, Rex Nauarranus reuerſus ad ſuos, eodem amore, et cul-
 tu Catholicos & Euangelicos est amplexus, imo plures miniſtri Catho-
 ci, quam Euangelici ei ſunt à conſiliis, & in ſeruiunt cubiculo, præſecti-
 que ſunt oppidis, et locis munitis in qua habet ſummũ imperium; nullus q;
 inuentus est uſq; in hunc diẽ qui in Comitibus, qua in illa ditione ſingulis
 annis habentur, in quibus unicuiq; licet libere querimonias ſuas propo-
 nere, de grauamine Religionum, aut propter Religionẽ facta iniuria con-
 queſtus ſit. Ex quibus concludendum neceſſario est, Regem Nauarra-
 num, primum non eſſe, qui de abuſibus in Eccleſiam inuectis controuer-
 ſiam mouerit, eorumq; emendationem petierit: ideoq; iniuſtum eſſe con-
 uicium quo propter uotum Chriſtiano principe dignum, hæreſeos aut ho-
 ſtilitatis aduerſus Eccleſiam inſimulatur. Hæc uox à quingentis annis
 & amplius, Principum & piorum omnium Chriſtianorum eſt commu-
 nis, Eccleſiam egere reformatione, tum in doctrina, tum in moribus.
 Quod uero Nauarranus neceſſitate adductus, coniuſatorum bellum à
 ceruicibus ſuis, & ſuſurum fortiter, & moderate propulſari iuſta defen-
 ſione, non propterea Eccleſiæ hoſtis, aut oppugnator dici debet: illi potius
 regni, Eccleſiæ, & communis boni hoſtes & perturbatores dicendi, qui
 contra Regis & ordinum edicta, tam ſolenniter facta & repetita, con-
 tra Dei uerbum, Eccleſiæ primitiua morem, patrũ Orthodoxorum ſen-
 tentiam igne, ferro, deuſtatione, periurio, laniena, uniuerſum regnum
 contaminant prætextu Religionis, qua ſi illis cura eſſet, potius benigni-
 tate, pœnitentia, precibus, charitate, ſcripturarum gladio, concilij ge-
 neralis & liberi conuocatiõne, errorum repurgationem iam diu obtinuiſ-

sent. Quo vero spectet hæc coniuratorum coitio, nemo est cordatus, qui non animaduertat; ut scilicet affectatum iam pridem Gallici regni imperium ad se pertrahant, utq; tyrannidem Romanam cum sua tyrannide foneant: qua ut ortum, ex sanguinis effusione & homicidio habuit, sic bello, & Republica Christiana perturbatione, vires suas prædicatione verbi Dei debilitatas, recolligit. Sed in putidissis Papæ accusationib; refellendis nimium immoramur: hoc coronidis loco tantum attingemus, Catholicos qui Regem Nauarrenum ex aula, tanquam ex carcere se subducentem comitati sunt, Impios homines à Papa vocari. Videant igitur Catholici illi, inter quos fuit Dux Esspernonius, quo elogio hic à Deo suo terreno Papa afficiantur, qui illos impios homines vocat. Id certe iuxta prouerbiū antiquum, Qui idolum colit, ab eo tandem contunditur.

EXCOMMUNICATIO.

Sed hæc ne quidem satis sibi esse existimans, inter alios, intimū quendam suum nefariis artibus suis instructum extra Galliæ fines ad diuersa loca misit, per quem cum primariis hæreticis impia consilia sua communicauit, eorumque vires & arma contra religionem Catholicam & Romanā Pontificis potestatem prouocauit, conciliabula quoque hæreticorum in diuersis prouinciis habenda curauit, quorum nonnullis (dum iniquissima illa fœdera contra fidem Catholicam, ac præsertim cōtra Ecclesias, Clerum, & vniuersos Catholicos regni Franciæ tractabantur) ille non solum interfuit, sed etiam præfuit.

CENSURA.

Ista ad legationem pertinent quare anno LXXXIV. Rex Nauarrenus in Angliam, Daniam, & Germaniam misit. Emissarius quidam Papa edito libello, cui titulus est, Incendium Cahiniisticum, eam turpiter & sceleratè traduxit, in quem merito illud poetæ concipi posset;

” Utque ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
” More bouis Phario clausus in ære gemas.

Etenim Phalaris Romanus artificem hunc velut alterum Perillum uactus est, qui libro suo famoso ut igni missili Ecclesiam Dei ubiq; comburere

burere & perdere curauit. In Serenissimum Regem Nauarrae, in ali-
 quot Reges pios, in illustr. Principes Germania Protestantes, in consilia-
 rios Imperialis Camera, & innumerabiles cordatos viros, in Respub.
 profitentes Euangelium D. N. Iesu Christi, non tantum debacchatur,
 sed eis detestanda crimina falso imponit. Elizabetham vero Angliae
 serenissimam Reginam rabido dente petere tentauit: sed ut telum in
 petram incidēs, retorquetur in mittentem: ita conuicium in valde piā,
 & omni genere virtutum ornatissimam Reginam vibratum, in sycophantam
 recidit: nec nouum est ab hostibus Euangelii, cuius defensionem
 & propagationem pie & constanter suscepit, probris infamari: cum
 ipse Apostolus hoc nomine *καταρα* habitus, & τὸ σωματόλογον con-
 uicio agitatus sit. Tandem temerarius ille Thersites furore caeco corre-
 ptus, ut Andabata Regina cuidam non pepercit, cuius tamen fama sal-
 tem hoc solo respectu consulere debuit, quod Romanae Ecclesiae sit obser-
 uantissima. Ex praescripto certe legum ciuiliū ignis supplicio & dila-
 ceratione bestiarum plectuntur illi, qui data opera & studio aedes incen-
 dunt: parem etiam pœnam meretur hic incendiarius, qui libello suo tan-
 quam siphone usus est, non ad extinguendum, sed excitandum ignem
 bellorum ciuiliū, ad totius Europae Christianae consumptionem & in-
 teritum. Ausus insuper est *συκοφαντικῶς* responsionem falsam, suppo-
 sita persona Principum Germanorum, ad illam legationem edere, qui (ut
 excelsit. suar. literis constat) officiose & benigne ei responderunt. Sed
 mirum non est filium Papae in illis insigniter, & gnauius fuisse impu-
 dentem, cum ipse mendacii parens, supra affirmare non erubuerit lega-
 tum Segurium nefariis artibus instructum, impia consilia cum prima-
 riis haereticis contulisse, &c. Mandata enim eius quae in lucem Pontifi-
 ciorum dolo prodierunt, & typis excusa sunt, testantur Regem Nauar-
 rae singulari studio & laudanda bonitate, non ἀναρχῶν Religionē,
 sed veram concordiam illa legatione quaesuisse. Stomachum certe
 mouit Antichristo Romano illa legatio, quod ea illustrissimi Principis
 Gebhardi Electoris Coloniens. causa valde commendaretur, quem Gre-
 gorius XIII. ob hanc solum causam proscripsit, quod abnegata Romana
 pseudo Ecclesiae doctrina, orthodoxam fidem sit amplexus: sed bona causa
 tandem aliquando triumphabit, nec patietur Deus virgam Antichristi
 Romani perpetuam super sortem iustorum. Denique praedicta legatio insti-

l. Qui ades,
 ff. de incend.
 ruin. naufr. l.
 28. §. 12. ff.
 de pœn. l. fi.
 ff. de incend.
 ruin. naufr.

Gebhardus
 Elector Col-
 loniensis, pro
 pter puriorē
 Euangelii pro-
 fessionē an.
 1583. proscri-
 bitur.

tuta fuit, ut Regina Angliæ, Regem Dania, & principes adhortaretur, puriorem religionem amplectentes ad querendas rationes componende controuersia in vno & altero capite doctrine, qua hostes abutuntur in communem Ecclesiarum perniciem: item ut firmam sibi conciliaret amicitiam cum principibus Christianis, nihil amplius tunc ab eis expetens. Et quandoquidem sepius expertus erat confœderatorum insidias, qui repente bellum mouissent, legato etiam iustam pecunie summam commiserat, ut eam in Germania deponeret, e qua, ubi necessitas ita postularet, iusta sibi aduersus eos auxilia suppeterent. Hac ita se habere testantur non modo archetypa mandatorum legati D. Segurii, typis excusa, sed testimoniis infinitis comprobari possunt eorum, cum quibus res actæ sunt & pertractatæ. Caterum Principibus Germania protestantibus Sixtus proterue conuiciatur, & PRIMARIO hæreticos vocat, quos speramus non permissuros ut inualescat hoc putidum Papa conuicium, & suo testimonio confutatos mendacium, quo affirmat illa legatione tractata fuisse iniquissima fœdera contra Ecclesias Catholicas, & Catholicos regni Francia. Quæ omnia perinde falsa sunt, atque id quod subiicit de conciliabulis, quæ in diuersis prouinciis habenda curauerit. A quorum confutatione super sedemus, quod in Declaratione Regis Nauarræ typis mandata, aduersus calumnias confœderatorum, euidentissimis rationibus sint confutata. Deniq; confidimus eos omnes qui a Papatu tyrannide se vindicarunt, Ecclesiis Gallicis in acie nunc laborantibus, auxilia contra Antichristi & coniuratorum rabiem breui ministraturos, viresq; suas coniuncturos ad communem hostem, velut leonem rugientem, Ecclesias faucibus suis appetentem, depellendum, & intra cancellos suos coercendum. Meminerint etiam sapientes, vicina hæc incendia paulatim propria inuadere & perdere posse, nisi mature extinguantur.

EXCOMMUNICATIO.

Henricus vero Borbonius Princeps Condæus, utroque parente hæretico genitus, cum illi exitialia Caluini dogmata, eorumque administratos pertinaciter in omni vita fouissent, eorundem patris ac matris sequutus hæreses, confirmilia facinora etiam adolescens perpetravit: deinde eadem illa, qua alter Henricus,
opera

opera viam veritatis pœnitentia & humilitate cordis, quantum conici potuit, arripiens, detestatisq; pariter & abiuratis publice omnibus hæreticorum erroribus & deliramentis, fidem Catholicam, vt præfertur, professus est. Quibus ad eundem Pontificem perlatis, ac etiam pro eo similibus precibus porrectis, ipse prædecessor illum, ac etiam quondam Mariam Cliuensem prærensam coniugem suam, eodem tunc hæresis crimine infectam, simili modo pœnitentem, detestantem, ac profitentem ab hæresi & censuris huiusmodi absoluit, eosq; in gremium Catholicæ Ecclesiæ, fideliumq; consortium recepit: quinetiam ex paternæ charitatis abundantia, cum eis, vt non obstante impedimento secundi gradus consanguinitatis, quo inuicem tenebantur, matrimonium inter se contrahere possent, dispensauit. Sed ille paulo post ad pristinam impietatem rediens, deterrimamque illam viam, quæ signata & impressa erat vestigiis quondam Ludouici Condensis patris sui impiissimi, Catholicæ Ecclesiæ persecutoris ingressus, eisdemq; vestigiis insistens, se quoq; hæreticorum ac consceleratum hominum dicti regni Galliæ Ducem, ac defensorem, bellorumq; ciuiliū ac seditionum authorem præstitit, militum hæreticorum externorum copias in Galliam transduxit: vrbes & oppida expugnare tentauit, templa euertit; sacra violauit & populatus est, sacerdotes indignis modis necauit, ministrosq; impietatum substituens, peruersam illorū doctrinam publicari & custodiri iussit: deniq; omne feritatis & sæuitiæ genus tam in Dei ministros, quam in cæteros Catholicæ fidei cultores exercuit.

C E N S V R A.

De Bonifacio VIII. fertur, quod vt vulpes ingressus sit Papatum, regnauerit vt leo, & mortuus sit vt canis. Papa vero Sixtus hætenus vulpem & leonem se præbuit, nunc rabidi canis instar illustriß. Principem Henricum Borbonium non solum mordet, sed ipsius etiam laudatissimos parentes pie in Domino defunctos, idq; contra Dei mandatum, Lenit. 29. quod iubet ne surdis maledicamus. Sed quid non audeat Antichristus in homines mortales, qui in Filium Dei viuentis est contumeliosus?

Equidem Ludouicus Borbonius Princeps Condeus, vir fuit post omnem memoriam inter Gallos, hostium etiam testimonio, fortissimus, singulari studio prae datus, ad regiam dignitatem & patriae libertatem conseruandam: inprimis vero Euangelij propagandi zelo valuit aduersus tyrannidem Antichristi Romani. Multa in hunc finem subiuit pericula, infinitos pertulit labores, manus saepe cum Ecclesiarum reformatarum oppugnantibus in Gallia conseruit. Tandem anno LXIX. mense Febr. ad Bassacum equo occiso in terram fusus, fortiter pugnans, ab hoste capitur, data tamen ei prius fide, quod incolumis conseruaretur: sed mox vnus Ducis Andegani excubitorum praefectus à tergo Condae caput globulo traiecit, quo continuo mortuus est. Denique, ut pro Christi Euangelio, pro Ecclesiarum reformatarum libertate & patriae incolumitate, heros ille vitam consecraret, ita dum eam proditorie amisit, hostes suos victus, mortem mortuus vicit, & posteris suis testimonium pietatis & virtutis reliquit quod imitentur. Vxor eius quae à Papa traducitur è Royensi familia illustri, selectissima matrona fuit, & ob pietatis, castitatis & fidei dotes, quibus praedita erat, Gallia illam superstitem coluit, mortuam ingemuit, & ipsius nomen & memoriam adhuc colit, & veneratur. Henricus filius, hodie Princeps Condeus, quod viriusque parentis virtutem & pietatem imitatur, haereticus, Catholica Ecclesiae persecutor, haereticorum dux & defensor, templorum euerfor, sacrorum concussor, sacerdotum homicida à Papa falso designatur. Quid non? Mariae etiam Cluensi eius uxori iam dudum pie mortuae, os impudens Antichristi non pepercit. Ambo certe coniuges pijs paulo ante lanienam Parisiensem matrimonii sacro vinculo feliciter in Ecclesia Dei coniuncti fuerunt, impijs sacrificijs impolluti, donec, ut supra docuimus, publica vis accessit. Quid vero iactas ea (ò Sixte) quae postea illis contra voluntatem acciderunt, & per vim extorta sunt; cum constet consilio antecessorum tuorum prodicionem & stragem eiusmodi tunc perpetratam fuisse, ut à creatione mundi nulla adeo detestanda hypocrisis, nulla crudelitas adeo execranda, nullum adeo execrabile periurium extitisse legatur. O nuptiae regiae, infaustissima! ah conuiuia Thyestea, sanguine tot piorum saedata! Etiam Deus omnipotens te, Sixte, & tuos qui roboramini adhuc in illa prauitate, & linguis vestris sicut nouaculis aberrantibus, mortuorum & superstitem nomina & iugula petitis, & quantum

Elogium illust. Principis Ludouici Condensis, eiusdemq; moris proditorie facta.

Henricus 3. rex Gallia eo tempore, dux Andegauensis dicebatur.

Ludou. Princeps Condae vxor è Royensi familia & casta.

Henricus Princeps Condens, hanc vtriusque parentis pietatem & virtutem imitatur.

Nuptiae regiae infeliciter celebratae Lutet. 1572. mense Augusto. Psal. 52.

in vobis est, leditis; Deus, inquam iustus, destruet vos in aeternum; euellet vos è tabernaculo suo sancto, & eradicabit vos è terra viuentium, nisi pœnitentiam agatis, & à malo abstineatis in posterum.

EXCOMMVNICATIO.

Quæ omnia cum manifesta, publica & notoria sint, cumq; nobis plene & legitime constet, præsertim ex processu tempore eiusdem se. re. Gregorii Papæ prædecessoris nostri confecto, & aliis quam plurimis documentis & grauissimis testimoniis, Henricum quondam Regem, & Henricum Condensem prædictos notorii & inexcusabilis criminis hæresis, & in hæresim relapsos, atque etiam hæreticorum fautorie reos existere: Nos gladium vindictæ contra eos pro officii nostri debito exercere coacti, vehementer indolemus, quod illum in hanc prolem detestabilem ac degenerem inclytæ Borboniorum familiæ, in qua spectatæ religionis candor & virtutis decus, ac in sedem Apostolicam obseruantia omni tempore emicuit, pro his sceleribus conuertere debeamus. Itaq; in præcelso hoc solio, & in plenitudine potestatis, quam ipse Rex Regum & Dominus dominantium, licet nobis indignis tribuit, constituti auctoritate Dei omnipotentis, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius & nostra, ac de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, pronuntiamus & declaramus Henricum quondam Regem, & Henricum Condensem supradictos fuisse, & esse hæreticos, in hæreses relapsos & impœnitentes, hæreticorum quoq; duces, fautores & defensores manifestos, publicos & notorios, sicque læsæ Maiestatis diuinæ reos, & orthodoxæ fidei Christianæ hostes, adeo vt nulla possint se tergiuersatione aut excusatione defendere.

CENSURA.

Ex falsis præsuppositis, necesse est omnino falsas sequi conclusiones; Principia vero quæ Papa Sixtus supra assumpsit tanquam notoria, manifestum mox fiet esse falsissima. Ridiculum certe est, quod ait, ex Gregorii Papæ antecessoris sui processu de illis legitime constare. Quis enim

Vide Edictū
Ludouici XI.
confirmatū
1467. à cu-
ria Parisi-
ensi.

Can. si quis
non recto,
24. q. 3.
Can. ad no-
cepti iuris esse,
quod in notorius
opus non sit iuris
ordinem seruari.
Agnos-
stram 3. ext.
de iure iur.

Augustin. in
glos. super 13.
a. ad Rom.

I. I. C. de
sum. Trinit.
& fid. Cath.

processus Romæ instruendi facultatem dedit Gregorio XIII. aduersus
Regis consanguineos, qui ne in Gallia quidem iudicari, nisi à duodecim
Paribus iure possunt? Certum etiam est regnum Gallicum sedi Pontificis
Rom. subiectum non esse; ex cuius priuilegio saepe iudicatum est, Regem
aut eius subditos non posse excommunicari. Quo dato, & tamen non
cōcesso, quærimus, an illustrissimi Principes Borbonii, quos Papa hic reos
facit, legitime in iudicium vocati fuerint, an testes contra eos producti,
an testium nomina ipsis patefacta, ut contra eorum personas & dicta
excipere possent; quæ nemini obscurum est in legitimo processu adeo præ-
cise obseruanda esse, ut si iudex ea negligat, & sententiam pronuntiet,
illa non ledatur damnatus, sed solus ille à quo damnatur. Sed dices, re-
cepti iuris esse, quod in notorius opus non sit iuris ordinem seruari. Agno-
scimus hanc regulam ex lacunis Extrauagantium desumptam esse; sed
eam etiam cum iure naturali, gentium, & ciuili, & præsertim verbo
Dei ex diametro pugnare norunt Iurisperiti & Theologi orthodoxi: inter
quos Augustinus grauissime admonet, ut cum agitur de persona Princi-
pum, seuerissime iuris ordo seruetur, cum propter grauitatem criminis,
tum propter conditionem accusati, de quo dictum est, Omnis anima po-
testatibus superioribus subdita sit, &c. Secundo quærimus, quo testimo-
nio probet Sixtus notorium esse suprascriptos illustriss. Principes Borbonios
hæreticos esse? Hæretici enim illi sunt, qui omnipotentia Dei detrahunt,
negantes eius diuinitatem, aut pugnantia cum verbo Dei pertinaciter
tuentur, aut amore lucri & principatus nouas gignunt aut sequuntur o-
piniones. Vt ait Augustinus lib. de uilitate credendi cap. 1. Et lib. de
ciuitate Dei decimo octauo, cap. 51. Qui (inquit) in Ecclesia Christi mor-
bidum aliquod prauumq. sapiunt, si correpti ut sanum rectumq. sapiant,
resistunt contumaciter suag. pestifera & mortifera dogmata emendare
nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt, & foras exeuntes habentur
in exercentibus inimicis. Quæ certe nec in Sereniss. Regem Nauar-
ranum, nec in illustriss. Principem Condaum quadrant. Illorum enim
fidei confessio publice edita, testatur eos credere & eam doctrinam am-
plecti, quam orthodoxa Ecclesia secuta est. & adhuc sequitur. Mores
vero eorum ab ambitione alieni sunt, & sua sorte contenti uiuunt; tan-
tumque abest, ut gloriam uenentur, aut principatum ambient, ut
quotidie bonorum, honorum, & principatum priorum pro Euan-
gelis

gelii tutela iacturam non mediocrem experiantur. Tertio quarimus, an illi qui errant re ipsa, & tamen cupiunt doceri, haeretici habendi sint, nec ne; an non prius deceat illos erudire quam damnare? Ingens profecto discrimen inter haeresim & errorem. Omnis enim haeresis error est: at non è diuerso, omnis error iudicari haeresis potest, teste Augustino in opere de haesib. Ex quo fit, ut qui detestandum haereseos crimen à se depellit, errorem non inuitus confiteatur. Errare namq. omnibus hominibus adeo est familiare, & quasi ingenitum, ut ne illi quidem à periculis errorum tuti sint, qui spiritualium doctorum ornamentis in Ecclesia Dei ceteris praecellunt. Equidem quo magis commune est omnibus hominibus errare, eo iustius, errantium dolere vicem atq. omni studio eniti, ut in meliorem viam deducantur. Exigit enim Deus in lege eam ab omnibus charitatem, ut haberi velit rationem vel bruti animantis, si forte aberrauerit, aut lapsus fuerit. At, pater sacratissime, praedicti Principes, quos tu lapsos esse dicis, petunt erudiri, fatentur se errare posse, haeticos esse nolle: parati sunt sententiam mutare, si de praetensa haesi ex verbo Dei in legitimo concilio conuincantur: cui etiam se subiiciunt. Cur tu idem non facis? cur stertis? cur non doces? cur concilium legitimum non curas? scimus, quid sis responsurus, damnatam esse superioribus conciliis eam doctrinam, quam praedicti Principes profitentur: sed à quibus? ab illis nempe qui Iudicis & Partis simul officio functi sunt. In concilio Basiliensi illa opinio tanquam haeretica damnata fuit, quae vult Rom. Pontificem conciliis esse superiorem; hanc tamen concilium Tridentinum non solum approbavit, sed tanquam à modo dicto inter decreta sua compilauit. Quid Constantiense concilium decreuerit de fide haeticis non seruanda, lippis & tonsoribus notum est; quamque perfide & crudeliter Ioannes Hussius combustus fuerit ab illis, qui eo conuenerant; non ut Ecclesiam reformarent, sed ut fermentum fermento adderent. Quot vero & quanta bella ciuilia excitarint ad tyrannidem suam per fas & nefas asserendam, nouit vniuersus orbis Christianus: ita ut in prouerbum de illis duobus conciliis abierit, Meretrices conuenisse ut castitatis normam pudicis matronis suggererent, & labra similes lactucas habuissent. Verum Sixtum contra ista stomachantem, & ad caetera perlegendam festinantem, placide audiamus.

Exod. 23.

4. Vol. Conc.
ses. 12.

CENSURA ORTHODOXA
EXCOMMVNICATIO.

Ac proinde eos damnabiliter incurrisse in sententias, censuras & pœnas sacris canonibus & constitutionibus Apostolicis, legibusq; generalibus & particularibus contentas, ac hæreticis relapsis & impœnitentibus debitas, & specialiter eosdem fuisse & esse ipso iure priuatos. Henricum quondam Regem videlicet prætenso Nauarræ regno, illiusque parte quam adhuc obtinuit; nec non Bearnii: alterum vero Henricum Condensi, & vtrumq; eorumq; posteris omnibus, & quibuscunque aliis Principatibus, Ducatibus, Dominiis, Ciuitatibus & locis, feudisq; & bonis etiam emphyteuticis, & successionibus; nec indignitatibus, honoribus, muneribus & officiis, etiam regiis, & iurisdictionibus & iuribus, quæ de facto detinent, & ad quæ ius quomodolibet habuerunt seu prætendunt, eosdemq; propterea se illis reddidisse indignos, ac fuisse & esse inhabiles & incapaces ad illa retinenda, & alia huiusmodi in posterum obtinenda. Ac pariter eos ipso iure priuatos & incapaces, ac inhabiles ad succedendum in quibuscunque Ducatibus, Principatibus, Dominiis & regnis, ac specialiter in Regno Franciæ, in quo tot atrocia & nefaria crimina patrarunt, ac regno ipsi annexis dominiis, iurisdictionibus & locis, cæterisque omnibus bonis & rebus prædictis, & ad illa alias quomodocunque acquirendum, prout etiam ex abundantia & in quantum opus est, nos illos illorumque posteros priuamus in perpetuum, videlicet Henricum quondam Regem Regno Nauarræ, & illius parte ac Bearnii, & alterum Henricum Condensi, ac vtrumque & eorum posteros aliis Principatibus, Ducatibus, Dominiis, Feudis, ac ceteris omnibus bonis & rebus; nec non iure succedendi & acquirendi, aliisque prædictis vniuersis ac singulis. Ac etiam in perpetuum inhabilitamus eosdem, eorumque posteros ad illa, & ad successionem in quibusuis Principatibus, Ducatibus, Dominiis, Feudis & Regnis, & signanter in Franciæ Regno, & illi annexis omnibus supradictis, suppletentes omnes iuris & facti defectus, si qui forsan interuenerint in eisdem.

C E N S V R A.

Hac verborum tonitrua à Sixto magna vocis & animi contentione prolata, euanescentis aeris instar peribunt; si tria tantum in materia Excommunicationis notauerimus. Primo, Excommunicationem censuram esse spiritualem, remediumq; ad seruandum agrotum, nõ ad occidendum; quod adhibetur ad salutem eius cui applicatur. Euangelium enim, ut ait Paulus, est potentia Dei ad salutem omni credenti: quod si odor mortis, in mortem est, id sit vitio increduli, non Dei: ex cuius praescripto cum censuram diuinam, de qua agimus, fieri necesse sit, concludendum est pharmacum esse ad sanandum animam peccatoris, vehemens quidẽ, & quod nõ nisi in morbis anima acutissimis, tentatis primõ mitioribus remediis, adhiberi debet; si secus fiat, non remedium, sed venenum; non ad sanandum, sed occidendum peccatori propinatur. Respondeant nunc Sixtus & Cardinales, ex quo scriptura sacra loco didicerint excommunicationem esse gladium vindictæ, nisi illud a Petro Malchum percutiente se accepisse glorientur. Sermo quidem Dei viuus & efficax penetrantior est quous gladio ancipiti; sed gladium hunc nobis ostendat Antichristus Roman. & fidem ei adhibebimus; conciliet etiã ista, *Arma militiæ nostræ non esse carnalia, & potestatem sibi vindicare imperiosam, qua mutet, ut Canon loquitur, quadrata rotundis; destruat, ædificet, animas demittat ad ima Inferni. Equidem ea vindicta minime prohibetur, quæ emendationẽ peccatoris promouet, quæq; ad clementiam procliuis est. Sed ad hanc exercendam inepti sunt illi qui odium, quo flagrare solent vindictæ cupidi, amoris pondere non superarunt. Etenim pater filium castigat ne ulterius offendat, sed non dericit ad ima, non exheredit, non bello persequitur. Legimus Heliam igne diuinitus impetrato vindictam sumpsisse de quibusdam improbis ut ceteris metus incuteretur. Sed non omnes eo spiritu & virtute præditi sunt, quæ Helias. Nam cum Apostoli eius exemplum commemorarunt, & à Christo petierunt, ut daretur sibi potestas ignis caelestis ad consumendos aduersarios, grauitè reprehensi sunt, quod ira & odio commoti vindictam expeterent. Petro quidem in Ananiam & Saphiram, Paulo in Elipham vindictæ diuina virtus concessa est, postquam Spiritum sanctum acceperunt. Sed notandum est, hæc ad Excommunicationis usum*

Rom. 1.
Excommu-
nicatio, nõ
ad vindictã,
sed ad pecca-
toris salutẽ
instituta
est.

Ad Heb. c. 4.

non pertinere, ut constat ex eius institutione *Matth. 18.* Christus enim hanc pœnam externam excommunicato tantum irrogat, ut ab Ecclesia quam contempsit, habeatur pro Ethnico & Publicano. Nec obstat quod in medium adfertur, incestuosum Corinthium, Hymenæum, & Philetum traditos esse Satanae excrucianos, ut discerent non blasphemare. Nam hæc traditio Satanae, ultio & vindicta fuit diuina extraordinaria, quemadmodum & illa quæ accidit Stiliconis amanuensi, qui ab Ambrosio Episcopo Mediolanensi fuerat excommunicatus. At Theodosius ab eodem excommunicatus & multi alii, Satanae traditi non fuerunt, nec constat eos cruciatus fuisse affectos. Aliudigitur est excommunicatio, aliud traditio Satanae. Et quemadmodum nemo peritus dicit pharmacum quod agro propinatur in morbi curationem, idem esse quod exulceratio, aut alius corporis affectus qui interdum subsequuntur: sic aliud est excommunicatio, quæ in animæ salutem instituta est: aliud traditio Satanae, quæ extraordinarie facta est in punitiorem.

Secundo notandum est, Excommunicationem decerni precedentibus sanctis & sæpe repetitis admonitionibus, ut est *Matth. 18.* hincque sequitur peccatorem per scripturam sacram ante omnia esse docendum de peccato commisso. Nam, ut ait D. Paulus, tota diuinitus est inspirata & utilis ad docendum, ad redarguendum; non ad cogendum vel puniendum. Itaque aberrantes in fide vel in moribus, non hominum auctoritate, non canonibus extrauagantibus, non traditionibus (quibus frustra colitur Deus) ad resipiscentiam sunt prouocandi; sed sola Dei doctrina cum in lege, tum in Euangelio per Filium Dei, per Prophetas & Apostolos annunciata. Concipiendæ etiam sunt preces Ecclesiasticæ ex usu & consuetudine Ecclesiæ primitiuae, quibus peccator Dei gratia commendetur. Officia charitatis in eum sunt exercenda, quibus ad veram pœnitentiam inuitetur. Dicant vero Sixtus & Cardinales Romanistæ, num illustrissimos Principes Borbonios, quos crimine hæresis damnant, ex verbo Dei erudierint, num docuerint heresim, vel ea Christiana charitate profecutisint, quam Christus iubet. Egregii scilicet fuerunt illi monitores, de quibus supra Papa Sixtus mentionem fecit, qui in conspectu adolescentum Principum gladiis cruentissimis sanguinem piorum in cæde illa Parisensi tanquam aquam effuderunt, & posuerunt cadaveræ eorum in aceros lapidum, eademque volatilibus cali & bestiis terra deuoranda

1. Timot. 3.
Præcedere
debent Ex-
communic-
tionem, fre-
quentes ex
verbo Dei
admonitio-
nes, preces,
& officia
charitatis
non pauca.
Matth. 18.

Hypotyposis
stragis editæ
Parisi 1722
24. August.
Psal. 79.

randae exposuerunt. Quae nam vero fuerunt preces tunc adhibita? blasphemiam nempe in Deum, iniuriam in viuos, calumniam in mortuos; officia charitatis fuerunt proditio, armorum inuasio, infractio ostiorum & fenestrarum; & ex illis occisorum virorum proiectio in plateas & flumina: seditiones per urbem, assassinationes innumeratae, homicidia in ipsis etiam Principum cubiculis commissa, mutilationes, stupra in virgines & matronas, caedes, latrocinia, violenta abductio ad sacrificia Papistica; denique vis fuit publica, cuius modos & casus quibus commissa est, non animo assequi, nedum sigillatim exprimere quisquam possit. Haec sunt monitiones Christianae, quibus solet Antichristus Rom. aberrantes in viam reuocare.

Tertio notandum est, Excommunicationem fieri non debere nisi legitimo Ecclesiae iudicio, quae ut alma est filiorum Dei, quos gignit & educat, ita cum illis interdum desipientibus matrem & misericorditer agit. Et quemadmodum medici nunquam cauterium adhibent, nisi re bene & mature deliberata, & si sit adhibendum, vim eius quantum possunt, moderantur: Ita Ecclesia Dei antequam remedio Excommunicationis utatur, consilio, prudentia, & suffragiis cœtus Ecclesiastici petitis & expensis, non paucorum arbitrio, libidine aut temeritate rem adeo grauem aggreditur. Quicquid vero in peccatorem decernit, ad ipsius salutem, non perniciem spectat. At tu Romana meretrix, etsi matrem plenis buccis te esse iactitas, non dissimilis tamen es ei, quae coram Salomone olim simulans se filium repetere, in duas partes dilaniari assensa est; ita te Principes Borbonios tibi ereptos esse praeter te ferens, eosdem in duas partes diuidi assentiris. Quid assentiris? imo tu prima fuisti, quae confederatis Gallis hoc consilium dedisti, ut armis ad interuersionem usque eos delerent. Tu regnis, Principatibus, feudis, dominis, successiombus eos abdicas: & quod omnem exuperat tyrannidem, haec tua Excommunicatione ipsorum etiam posteros pari poena afficis. At Deus omnipotens per Prophetam suum ita loquitur: Anima quae peccauerit, ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem Patris; iustitia iusti super eum erit. & impietas impij super eum erit. Certe peccare non potuerunt illi posteri Sereniss. Regis Navarrae, & illustriss. Principis Condenensis, qui in rerum natura adhuc non extant, neque propter maiorum suorum haeresim, se qua in ipsis est, gradu nobilitatis, bonis aut successi-

Excommu-
nicatio legi-
time decer-
nitur, non o-
ligarchia,
paucorum
ambitione,
& impetu,
sed Ecclesia
iudicio, mi-
sericordia,
& consilio.

1. Reg. 3.

Exech. 23.
Ex his con-
stat falsum
esse quod ca-
nonista di-
cunt, Filium
haereticum non
succedere.

bus privari, ullo iure possunt. Si vero posterii superstites ea heresi non tenentur, quæ prædictis Principibus obiicitur, æquum non est eos pari supplicio teneri, qui paricrimine non tenentur. Sed iis quæ diximus duo opponuntur argumenta. Primum desumitur ex l. Quisquis, C. ad legem Iuliam Maiestatis, in qua habetur filios pro parentis crimine obstringi. Respondemus illam legem locum obtinere, quando filii cum suis parentibus contra principem aut Rempublicam conspirarunt, tuncq; iure optimo eadem pœna plecti, qua parentes. Interdum vero in crimine læsæ Maiestatis multi fiunt, & decernuntur supplicia à Regibus & principibus, status conservandi causa, quæ in Deum, vel eius Ecclesiam cadere non possunt. Lata vero differentia est inter crimen læsæ Maiestatis, & heresim, quæ nihil aliud est quam morbus animæ, qui verbo Dei præcipue sanatur: latum etiam discrimen inter pœnam corporis, & bonorum, quæ irrogatur ex præscripto legum civilium reo læsæ Maiestatis humanæ: Et Excommunicationem, qua hereticus ab Ecclesia officitur, quæ pœna est spiritualis, ut diserte docet Augustinus epist. 75. ad Auxilium episcopum, in qua docet filium pro peccatis patris, nec uxorem pro delictis mariti, aut servum pro domini sceleribus esse anathematizandum. Hanc D. Augustini piam & orthodoxam sententiam retulit Gratianus, c. si habes: 24. q. 3. Itaq; cum proscriptio bonorum & dignitatum, secundum Papæ decretum, effectus sit excommunicationis, sequitur, filium heretici bonis & successione abdicari non posse, cum ipsi canones prohibeant, eundem pro peccatis patris excommunicari. Alterum argumentum, quod obiicitur, petitur est ex Innocentii 3. decreto lib. 5. Decret. tit. 7. c. Vergentis, in quo expresse dicitur in terris Papæ subiectis bona hereticorum publicanda esse, & fisco adiudicanda, etiamsi filii eorum sint Catholici. Quid iniquius decerni potuit, vel iniustius? Id agnouerunt etiam Canonistæ, qui decretum hoc locum non posse obtinere scripserunt in regnis, principatibus & dominiis, quæ iure civili, aut constitutionibus iustis reguntur & administrantur. In cuius rei fidem citamus Petrum de Vineis, cap. 25. Gazarum lib. 1. Epist. glossatores iuris Canonici celebres. Deniq; tribus exceptionibus conuelliimus Innocentii decretum. Prima est, quod ex diametro contrarium sit disciplina, quam Apostoli & primitiua Ecclesia, ex præscripto verbi Dei exercuerunt. Altera desumitur ex l. 4. Cod. de apostat. in qua edicta Theo-

dofia

*dosii 2. & Valentiniani 3. leguntur, quibus successio Apostatarum proximi-
 mis non denegatur: constat etiam Gratianum, Valentinianum 2. Theo-
 dosium Magnum, & Iustinianum filios haeticorum successione paterna
 non priuasse. Tertia petenda est ex lege Salica in regno Galliae immuta-
 bili, qua constitutum est Diadematis Gallici successione ad masculum
 pertinere, qui linea masculina praedeessori proximior fuerit. Hanc fun-
 damentalem legem, omnes orbis Papae bullis suis in Gallia tollere no pos-
 sunt, nec praedudicium adferre posteris propter crimen in praedeessores
 pratensum. Verum quò tyranni Antichristi iniquitas melius innotescat,
 legantur Biblia sacra, & historia Ecclesiae primitiuae, ne apicem quidem
 in illis inueniemus de imminutione capitis aut publicatione bonorum ad
 eos pertinentium, qui censuram Excommunicationis legitime subierunt.*

*Nam ut Iurisconsul. ait, Qui senatu motus est, non propterea minutus
 capite censetur: ita Excommunicatus, non afficitur poena, qua immu-
 tet qualitatem personae aut priuationem vel publicationem bonorum in-
 ferat, sed mouetur tantum ab ordine membrorum Ecclesiae, & priuatur
 usu sacramentorum donec resipiscat. Hae confirmant exempla multo-
 rum Imp. qui, licet propter haesin proscripti sint, non tamen iura impe-
 rii, regni, domini aut successioneum eis erepta sunt, denegata aut abdicata
 ab Ecclesia Dei; ut historia docet in Constantino III. & V. in Constan-
 tio Arriana haesi infesto, in Anastasio I. Eutyhiana haesis professore,
 quae tamen concilio Chalcedonensi damnata fuerat. Plura addere posse-
 mus, sed quia ad reliqua refutanda festinamus, ab illis abstinemus; le-
 gat tamen, qui voluerit, apud Nicephorum lib. 13. cap. 34.*

*l. 3. ff. de Se-
 nat.
 Excommu-
 nicati re-
 gnis, aut eo-
 rum succes-
 sione abdicati
 nunquam
 sunt ab Ec-
 clesia Dei.*

EXCOMMVNICATIO.

Quinetiam proceres, feudatarios, vassallos, subditos & po-
 pulos regnorum, ducatum, principatum & aliorum dominio-
 rum, etiam alium superiorem non recognoscentes, ac ceteros om-
 nes, qui illis quomodocunq; iurauerunt, à iuramento huius-
 modi ac omni prorsus domini, fidelitatis & obsequii debito per-
 petuo absolutos esse, prout nos illos omnes tam vniuersae quam
 singulatim auctoritate praesentium absoluimus & liberamus,
 praecipimusq; & interdiciamus eis vniuersis & singulis, ne illis eo-
 rumve monitis, legibus & mandatis audeant obedire: Qui se-

30 CENSURA ORTHODOXA
cus fecerint, eos excommunicationis sententia innodamus eo
ipso.

CENSURA.

Supra docuimus dominia, Regna & successiones interrumpi non posse vel eripi Regibus, Principibus vel dominis, etiamsi ab Ecclesia Dei legitime, propter haresin excommunicati essent. Itaq; necessario sequitur subditos solui non posse obedientia aut iuramento quo dominis obstricti sunt. Nulla quidem eis fit iniuria, dum aduersus Deum praeipientibus parere subditi detrectant: Regum enim Edictis impietatem & scelerata contra primam & secundam tabulam iubentibus, nequaquam obediendum esse docet axioma illud Apostolicum; Obtemperandum potius Deo est, quam hominibus. Idcirco Daniel edicto Regis Nabucadnezar impio non paruit. Reprehendit etiam Propheta Israelitas, quod Iero-boami mandatis sacrificia illicita iubentibus, morem gessissent. Sed aliud est Regum impiis legibus non obedire, & facta ipsorum impia non sequi; aliud est Reges ex regnis aut successionebus regnorum deturbare propter haresin, & iuramentum obligationis soluere hoc nomine, quod censuram Ecclesiae Dei incurrerint. Nam cum accidit ut ab impio & sacrilego Rege vexemur, frangere impatientiam nostram debemus, & meminisse delicta nostra impiis Regibus tanquam flagellis à Domino castigari, subditorum non esse per rebellionem haresin aut impietatem Regum emendare; quorum corda Deus flectit quò vult, & regna, eorumq; mutationes dirigit. Itaq; humilitate, patientia, respiscencia & precibus ad hanc rem opus est. Quod etiam à D. Petro Apostolo, cuius falso successorem se esse Papa gloriatur, sancte obseruatum videmus: licet enim Ecclesia Neronis tyrannide premeretur; admonet tamen omnes, ut obediant Regibus siue piis siue impiis, siue bonis siue malis. Iubet etiam Dominus per Ieremiam Prophetam, ut Nabucodonozori populus Israeliticus obtemperet, & pro eius prosperitate preces concipiat. D. etiam Ambrosius militum Christianorum factum non improbat, quod Iuliano Apostatae, & excommunicato militarent. Tantum admonet, ne quid gerant contra honorem Dei. Quae cum ita sint, concludendum est ea omnia decreta, quae à Gregorio VII. Honorio III. Lucio III. Innocentio III. alijsq; Antichristis Roman. de pœnis excommunicatorum sancita sunt

Actor. 5.

Dan. 6.

Oseas.

Aliud est regum impietati morem non gerere, aliud propter ipsorum impietatem rebellionem committere.

1. Pet. 2.

Ierem. c. 27.

1. Iulianus, II. 9. 3.

sunt abusiva, ut loquuntur, tyrannica & iniusta esse contra Scripturarum auctoritatem & Ecclesiæ Dei consuetudinem.

EXCOMMVNICATIO.

Cæterum eorundem charissimum in Christo filium nostrum Henricum Francorum Regem Christianissimum, per viscera misericordiæ Iesu Christi hortamur, rogamus ac etiam monemus, ut memor præstantissimæ fidei, & religionis Regum maiorum suorum, quam quasi hæreditatem longe ipso regno potio-rem ab eis accepit, memor etiam illius iuramenti, quod in eius coronatione de exterminandis hæreticis solemniter præstitit, auctoritate, potestate, virtute atque animi magnitudine vere regia ad executionem tam iustæ huius sententiæ nostræ incumbat, ut scilicet in hoc quoque gratum se omnipotenti Deo exubeat, & matri suæ Ecclesiæ obsequium debitum persoluat.

CENSURA.

Si iuravit Henricus III. Rex Gallie hæreticos exterminare, & illud iuramentum, ut Sixtus vult, præstare tenetur; necesse est omnino, ut Papam & suos Cardinales exterminet, qui hæretici non tantum sunt, sed Antichristi; de quibus prædixit Ioan. Quis est mendax, nisi is, qui negat Iesum esse Christum: hic est Antichristus negans Patrem & Filium. Negant autem Filium illi, qui in eo vno per unicam eius oblationem non confidunt: qui à Patre Deo iustificatos se esse non credunt per fidem solam in Iesum Christum; sed ex adulterinis Missæ sacrificiis quotidie iteratis, ex opere operato, ex congruo & cōdigno, ut barbare loquuntur, salutem & gloriam æternam venantur. Itaque rogamus humiliter regiam Maiestatem, ut potius memor sit illius iuramenti, quo ore & scripto pacem Ecclesiis reformatis, subditis suis liberum exercitium Religionis, animæ, corporis, honorum securitatem & clientelam publice pollicitus est: neque Papæ & suorum verbis fucum sibi fieri patiatur, sed Deum ita loquentem audiat: Non assumes nomen Domini tui frustra, quia Deus pro innocente non habebit eum, qui assumerit nomen eius in vanum. Vladislaus Rex Pannoniæ, cum Eugeny 4. Pontificis impulsu pactas iuramento inducias violasset, misere periiit; & cum eo

Esaiæ II.

2. Theff. 2.

perierunt triginta Christianorum millia: quod Regem Henricum 3° obtestamur, ut ante oculos sibi semper ponat. Iurisiurandi enim contempta Religione, ultiones diuina dirag, pronocantur. Rogamus etiam obnixè Regem, ut Concilium nationale & liberum indicat in Gallia, cui sistantur Papa Sixtus & Cardinales Romanistæ, ut doctrinæ, quam profitentur, rationem ibi reddant. Vicissim etiam ad illud Concilium libere & secure admittantur Ecclesiarum reformatarum ministri & Theologi. In eo concilio præsit verbum Domini, quod sceptrum oris eius à Propheta vocatur. Regi & vniuersæ Galliæ notum fiet Papam & suos Cardinales hæreticos esse, pestes Ecclesiæ Christianæ & insensissimos Dei hostes, impios & piorum persecutores; quos tandem Dominus conficiet spiritu oris sui, & aduentu illustri suo abolebit. Probabitur enim in ea synodo ex S. scripturæ testimoniis fidei Christianæ, & sacramentorum doctrinam, in Ecclesia Romana (quam falso Catholicam vocant) deprauatissimam; Ecclesiarum vero Gallicarum, quæ ab illa defecerunt, confessionem Orthodoxam, & libris Canonice congruentem esse. Ne vero Maiestas regia hereat in Concilij indictione, reuocet in memoriam maiorum suorum exempla, qui in re simili Ecclesiæ Gallicanæ non defuerunt. Et licet Papa concilium non sit probaturus, quia res illius agitur, attamen pax in Religione constituenda, & Respublica regni instauranda est. Deniq; obtestamur Regem Henricum Gallie, ut idolum Romanum fugiat, salutis sue consulat, pietatem colat, & subditos suos Christum pie amplectentes, clientela sua foneat & tueatur. Durum enim semper fuit contra stimulos calcitrare.

EXCOMMUNICATIO.

Præterea omnib. venerabilib. fratrib. nostris, Primatibus, Archiepiscopis & episcopis per regnum Franciæ, Nauarræ, Bearni, & alia prænominata loca constitutis, in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, ut quam primum harum literarum exempla ad eorum manus peruenerint, illa publicari faciant, & quantum in ipsis erit, ad effectum perducere curent. Volumus autem quod eadem præsentis nostræ literæ ad valuas Basilicæ principis Apostolorum, & in acie Campi Floræ de vrbe, ut moris est, affigantur & publicentur, quodque earum exemplis etiam impressis, ac Notarii publici manu & prælati Ecclesiastici, eius

eiusve Curia sigillo obsignatis eadem prorsus fides in iudicio & extra illud ubiq; gentium habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus, si essent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginã nostræ pronuntiationis, declarationis, priuationis, inhabilitationis, suppletionis, absolutionis, liberationis, præcepti, interdicti, innodationis, hortationis, rogationis, monitionis, mandati & volûtatis infringere, vel ei ausu temerario cõtra ire. Si quis aut̃ hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorũ eius se noverit incursum.

Datum Romæ apud S. Marcum, Anno incarnationis Dominicæ millesimo, quingentesimo octogesimo quinto, quinto idus Septemb. Pontificatus nostri anno primo.

A. de Alexiis.

CENSURA.

Non possumus satis demirari Sixti & Cardinalium ambitionem & impudentiam, qui Regem Gallia adhortati sunt supra, ut sententiam quam ipsi iniuste tulerunt aduersus consanguineos, executioni mandet quasi illorum minister & mancipium; hic vero præcipiunt Primatibus Gallia tanquam subditis suis, ut idem exequantur; sicq; alteram monarchiam regali potentiorẽ & immensam potestatem in Ecclesiasticos Gallia sibi arrogat contra Regis auctoritatem, constitutiones & priuilegia Regni: is enim neg, in politicis, neg, Ecclesiasticis superiorẽ agnoscit, & discretis constitutionibus cautum est, ne Pontifex Romanus aut alius quiuis excommunicet ciuitates & corpora subiecta Francorum Regno. Ediderat Bonifacius 8. decretum, quo Imperatores omnes & Reges sibi & suis subiiciebat: contra hoc decretum Reges, & Ecclesia Gallia semper reclamarunt. Quamobrem Clemens 5. P.P. decretum Bonifacy circa annũ 1306. abrogauit decreto, quod legitur lib. 5. cap. 7. Extraua. commu. cap. 2. Meruit, inquit, charissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, sincera affectionis ad nos et Ecclesiam Rom. integritas, & primogenitorum suorum præclara merita meruerunt. Meruit insuper regnicolarum puritas, ac deuotionis sinceritas, ut tam regem quam regnum fauore beneuolo prosequamur. Hinc est quod nos Regi per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ 8. prædecessoris nostri, quæ incipit, Vnam sanctã, nullum volumus vel intendimus præiudicium generari: nec quod per illam Rex, regnum, & regnicola prælibati, amplius Ecclesiæ sint subiecti Romana, quã antea existebant. Sed intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem præfatam, tam quantum ad Ecclesiam, quam etiã ad Regem, regnum & regnicolas superius nominatos. Ne quis

vero dubitet de libertate Ecclesie Gallicanae qua Papa Rom. nullo modo obnoxia fuit, multis ante Bonifacium seculis, notanda est historia Gregorii Papae 4. Is circiter annu 829. in Galliam venerat; Regem Ludouicum Pium & Episcopos quosdam, cui fama erat, excommunicaturus; Nobilitas cum praecipuis Episcopis re deliberata, Papam his verbis, teste Aimoino lib. 5. cap. 14. admonuit; Si excommunicaturus veniret, excommunicatus abiret, se nullo modo velle ei succumbere, cum aliter se habeat antiquorum autoritas canonum. Notant illius seculi historiae, praedictum Gregorium instigatoribus quibusdam Episcopis perfidis, & nonnullis ex praecipua nobilitate administris, Ludouicum in monasterium detrudendum curauisse, & re ipsa monachum factum fuisse. Quod cum Nobilitas mature perpendisset, & indignum reputasset; regem Monachismo liberatum, in pristinam restituit dignitatem. Haec sunt pontificia fraudes, ut quos aperto Marte, & pelle leonis, (ut dicitur) subigere non possunt, eos vulpina fraude adorianatur. Sed nec vis, nec dolus pontificis Rom. hucusque praeualuit, contra iura & immunitates Regni & Ecclesiae Galliae: de quibus consulendus est Ioannes Ignatius De excellentia regni Franciae. Illud. n. constitutionibus nititur validissimis. Ad quarum executionem notanda est historia quae sequitur. Anno 1291. Papa Bonifacius 8. Philippum 4. Valesium Galliae Regem temere excommunicauit, verum ille habito Lutetiae Antistitum Galliae concilio, fulminea illa tela non solum contempsit, sed armis etiam Papam in ordinem redegit; id approbantibus Galliae Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiasticis. Deinde Martinus V. Papa Galliae Ecclesiis tributa noua imperauit, & Lugdunensem ciuitatem imperata detrectantem, proscripsit. Vigore interdicti clausa fuerunt templa, Religionis, & sacrorum usus prohibitus, mortuis sepultura caemiteriorum denegata. Qua re iuste commotus Carolus 6. Rex Galliae, concilium iussit, cuius decreto pronunciatum Martini interdictum abusuum, nullumque esse: quod concilii decretum a curia Parisiensi confirmatum inter eius archiuaria relatum est. Anno etiam 1488. Gandauenses a Pontifice Rom. proscripti fuerunt, quod Maximilianum Comitem suum male excepissent. Sed procurator generalis Curiae Parisiensis aduersus illam sententiam prouocauit tanquam iniquam, quod Gandauenses Francorum regno subditi essent. Denique Anno 1498. cum Iulius 2. Papa Ludouicum 12. a communione remouisset, conuenerunt apud Turonas Galliae Antistites, illamque sententiam Excommunicationis impiam & tyrannicam esse pronuntiarunt, cui nec Rex nec Ecclesia Gallica morem gerere teneretur. De Iulio 2. Excommunicatione non modo in Ludouicum 12. sed etiam in Ioannem Nauarra Regem, huius proauum, sic scribit Guicciardinus lib. hist. Ital. xi. Hispanorum Rex, inquit, cum se Nauarra regnum legitime possidere alio nomine affirmare non posset, occupationem iure imperii pontificii factam esse sacrosanctam

sanctæ sedis auctoritate differebat. Pontifex enim rebus in Italia feliciter gestis minime contentus, paulo ante edictum in Gallia regem promulgauerat, quo illum non amplius Christianissimum, sed illustrissimum appellans, eum, & quotquot ei student, omnibus hæreticorum, & schismaticorum pœnis subiiciebat; cuius fortunas, regna, resq; illorum omnes iure occupandi facta potestate, damnatos declarabat. Hæc pauca ex multis historiis subduximus, ex quibus Rex & Primates Gallia attendere hodie possunt, Papam Rom. non esse numen quoddam caeleste, cuius sententiæ & verbo parere omnes oporteat. Quibus autem artibus auctoritatem tantam sibi pararit; & quibus rationibus Ecclesia Gallica ei se subiicere detrectarit, videre est in lib. Molinæ Juriscons. contra Paruas datas. Admonemus autem vniuersam Galliam, ne tyrannidis Papanæ iugo semel excusso, rursus succumbat, priuilegium prouocationis contra Excommunicationē Papæ illibatum conseruet & tueatur, præsertim contra hunc Anathematismū in Serenis. Regem Nauarræ & Illustr. Principem Condæum iniuste latum: quem constat naturali, gentium, civili & diuino iuri repugnare, neq; executioni mādari posse absq; manifesto scelere & periurio, totiusq; regni Gallici perturbatione & casu. Quod si Papa & cōiurati illius executionē urgeant, & ut cœperunt, armis regnū Gallia perturbare pergant, iuxta leges ciuiles, licitū est vi armata eis obistere, quemadmodū in vi & violentia publica resistere permittitur. Et si vero Papa sibi hac in parte obediri ab omnī ordinū hominib. petat et exigat; dicimus eius sententiā ipso factō nullā esse, quod iudex sit incompetens, cui nemo de iure obedire teneatur. Postremo Sixtus iubet, ut valuis templorū Romæ bella hæc excommunicatio affigatur. Mirum hercle est, quod Angelis nō præceperit ut eā pro cali forib. reponerent, quos in suis Canonib. auctoritati suæ obnoxios facit. Sed veritus est Angelorū Dei inobedienciā, vel ipsius etiam Petri indignationē. Nos vero qui hanc censurā in lucem emisimus, nemini præcipimus aut imperare cogitamus; sed demissè omnes obtestamur, præsertim Cæsarem, Reges, Principes, Respubl. supremas Curias Gallia. Academias & scholas omniū facultatū, Ecclesias omnes, singulos & vniuersos, quib. cordi est gloria Dei & regnū Iesu Christi, ut diligenter expendant rationes & testimonia huius Censuræ; notent Papā tanquam ex tripode locutiū esse solamixū plenitudine potestatis absq; scripturæ & veritatis testimoniis & tyrannicū illud tantū surpassasse. Sic volo, sic iubeo, sit pro oratione voluntas. Meminerint vero illius aurei dicti, Quod à scripturis nō habet fidē, eadem facilitate refellitur, quā negatur. Deniq; existimamus nos in mediū adduxisse rationes firmas & auctoritates omni exceptione maiores: quarū etiā Catalogū nomēclaturæ opposuimus eorum, qui huic Bullæ Excommunicationis subscripserunt. Datū in Academia nostra, Anno 1586. Cal. Febr.

Nomenclatura auctorum Excommunicationis.

† Ego Sixtus Catholice Ecclesie episc.	† Ego Ant. tit. SS. Io. & Pauli Card. Carafa.
† Ego Ioan. Antonius episcopus Tusculanus Card. Sancti Georgii.	† Io. Ant. Card. SS. Quatuor.
† M. Sitticus Card. ab Alt. semp.	† Ego Io. Bapt. Card. S. Marcelli.
†	† Ego Aug. Card. de Verona.
† Ego Innocentius Anagninus Card. de Arag.	† Ego Vin. Card. Montisregalis.
† Ego P. Card. Sancta Crucis.	†
† Ego Gulielmus Sirletus Card.	† M. Cardinalis S. Stephani.
† F. Michael Botivellus Card. Alex.	† Scipio Card. Lancelottus.
† Ego Ludovicus Card. Madruinus.	†
† Ego Nicolaus Card. Senonensis.	† Ferd. Card. de Medicis.
† Iul. Ant. Sanctorius Card. S. Scuerine.	† Phil. Vast. Card. Cam.
† P. Card. Casus.	†
† Ego Hier. Card. Rust.	† Ego Vincentius Card. Gonzaga.
† Ioan. Hier. Card. Albanus.	† Ego Franciscus Card. S. Fortia. S. Nicolai.
†	†
† P. Card. Deza.	† Alexander Card. de Montealto.

Anno à Natiuitate Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, Indictione decimatertia, Die vero vigesima prima mensis Septembris, Pontificatus Sanctiss. in Christo Patris & D. N. D. Sixti diuina prouidentia Papæ Quinti, anno primo, retrospectæ literæ affixæ & publicatæ fuerunt in Basilica Principis Apostolorum de vrbe, & in acie Campi Floræ per nos Hieronymum Lucium & Nicolaum Tallietum sanct. D. N. Papæ Curs. Io. Andreas Paniza Mag. Curs.

CATALOGVS AVCTORVM CENSVRÆ.

Christus Filius Dei	Augustinus	Baldus	} Iurisconsul.
Episcopus Episcoporum, hominum & Angelorum capar.	Ambrosius	Molinæus	
Moyse Legislator.	Hieronymus	Paponius.	} Canonista D.
Dauid Rex & Propheta.	Chrysostr.	Gazaros	
Esaias	Gregorius	Petrus de Vincis.	} Canonista D.
Ezechiel	Bernardus		
Ieremias	Nicethorus hist. Eccles.		} Gallia reges.
Daniel.	Mart. Chron.	Philippus 4	
Marthæus	Platina	Ludovicus 11	} Concilia.
Ioannes.	Massæas	Ludovicus 12	
Paulus	Reroaldus	Concil. Basiliense	} Concilia.
Petrus	Guicciardinus	Concil. Turonense.	
Ioannes.	Ioan. Ignatius		
	Vipianus.		

Auctores Legum ciuilium & Canonum breuitati studentes, non recensemus.

Datum vt supra Anno 1586. Cal. Feb. stylo antiquo, non Gregoriano.

FINIS.